

Justis- og
beredskapsdepartementet

Handlingsplan

Handlingsplan mot voldtekt

2019–2022

9,4 %

av alle kvinner har blitt utsatt for voldtekt noen gang i løpet av livet

1,1 %

av alle menn har blitt utsatt for voldtekt noen gang i løpet av livet

1 758

Anmeldte
voldtekter 2018

Innhold

Forord	6
Innledning	9
Hvorfor en ny handlingsplan mot voldtekt?	10
Oppfølging av handlingsplanen	10
Internasjonale forpliktelser	10
Handlingsplanens virkeområde	12
Hva er voldtekt?	12
Omfang og mørketall	14
Kjønn, alder og statsborgerskap	14
Ulike kategorier av voldtekt	16
Utfordringsbilde	16
Få politianmelder voldtekt	16
Få oppsøker hjelpeapparatet og oppfølgingen er av varierende kvalitet	17
Mangelfull kunnskap om og behandling av overgripere	18
Lang saksbehandlingstid og mange henleggelse	18
Kunnskap og holdninger om seksualitet og grensesetting	20
■ Innsatsområde 1: Måltrettet forebygging	23
Barn og unge	24
Innsats i skolen	24
Holdningsarbeid og informasjon	24
Informasjon til foreldre	25
De ordinære helse- og omsorgstjenestenes ansvar	25
Nettrelaterte overgrep	25
Forebygging er politiets primærstrategi	26
Særlig utsatte	26
Tiltak	31

Innhold

■ Innsatsområde 2: Hjelpetilbud etter voldtekt	33
Digitale informasjonstjenester	34
Hjelpetilbud	35
Overgrepsmottak	36
Sentrene mot incest og seksuelle overgrep	37
Krisesentrene	37
Støttesentre for kriminalitetsutsatte	38
Voldsoffererstatning	38
Statens barnehus	39
Barnevernet	39
Barnevernets samarbeid med andre tjenester	40
Barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon	40
Behandlingstilbud i helsetjenesten etter akuttfasen	41
Tiltak	42
■ Innsatsområde 3: Oppfølging av gjerningspersonene	45
Voksne overgripere	46
Behandling i helsevesenet	46
Behandling av domfelte og innsatte	46
Barn og unge med seksuelt skadelig adferd	46
Tiltak	47

■	Innsatsområde 4: Etterforskning og behandling i rettsapparatet	49
	Vurdere behovet for en samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd	50
	Kvalitet i etterforskningen	50
	Justis- og helsemyndigheter i samarbeid	52
	Domstolene	52
	Tiltak	54
■	Innsatsområde 5: Kunnskap og kompetanse	57
	Forskning	58
	Kompetanse i grunnutdanningen og førstelinjen	58
	Tiltak	61
	Samlet oversikt over tiltak	62
	Innsatsområde 1: Målrettet forebygging	62
	Innsatsområde 2: Hjelpetilbud etter voldtekt	62
	Innsatsområde 3: Oppfølging av gjerningspersonene	63
	Innsatsområde 4: Etterforskning og behandling i rettsapparat	63
	Innsatsområde 5: Kunnskap og kompetanse	64
	Referanser	66
	Hvor kan jeg få hjelp/informasjon?	68

Forord

Voldtekt er straffbart og uakseptabelt. Lidelsen for et offer etter en voldtekt kan være enorm, og når voldtekten først har skjedd er det ingen tiltak fra det offentlige som fullt ut kan rette denne opp. Forebygging er derfor det viktigste vi kan gjøre. Offentlige myndigheter kan likevel ikke gjøre dette arbeidet alene. Det er et ansvar samfunnet må ta i fellesskap.

Festrelatert voldtekt var den største kategorien for anmeldte voldtekter i 2017. Tall fra SSB viser at hele 98 prosent av de siktede er menn. Nesten 63 prosent av de siktede var under 30 år. Det forteller oss at det holdningsskapende arbeidet med å ansvarliggjøre unge menn, skape respekt for andre og hverandres grenser, og tydeliggjøre konsekvensene av å bli politianmeldt for voldtekt er særlig viktig.

I dette arbeidet skal også regjeringen bidra. Samtidig er vi avhengige av at resten av samfunnet føler et ansvar for å sette grenser og skape gode holdninger. Alle har et ansvar for å passe på hverandre. Du skal si ifra hvis du ser situasjoner som kan utvikle seg til uønsket seksuell omgang. Vær tydelig overfor vennene dine – det er ikke lov å tvinge seg til sex.

Handlingsplanen mot voldtekt skal bidra til å sikre god forankring, helhetlig og samordnet innsats på et område hvor mange sektorer har sin del av ansvaret. Handlingsplanen er derfor utarbeidet i samarbeid mellom Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.

Handlingsplanen har fem innsatsområder:

Innsatsområde 1: Målrettet forebygging; med forebyggende tiltak tilpasset ulike aldersnivå. Barn og unge skal få bedre kunnskap i skolen om hva overgrep er, og om respekt for egne og andres grenser. Digitale informasjonstjenester rettet mot barn og unge skal styrkes. Det holdningsskapende arbeidet skal også ansvarliggjøre unge menn og tydeliggjøre konsekvensene av å bli politianmeldt for voldtekt.

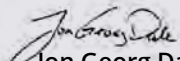
Innsatsområde 2: Hjelpetilbud etter voldtekt; med tiltak som å gjøre overgrepsmottakene bedre kjent for publikum samt tiltak for å styrke oppfølgingen av voldtektsutsatte i incestsentrene, krisesentrene og støttesentrene for kriminalitetsutsatte.

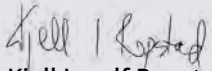
Innsatsområde 3: Oppfølging av gjerningspersonene; med tiltak for å styrke kompetansen og for å etablere et behandlingstilbud for barn og unge med skadelig seksuell adferd. Videre skal det etableres et landsdekkende behandlingstilbud til personer i fengsel dømt for seksuelle overgrep.

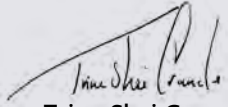
Innsatsområde 4: Etterforskning og behandling i rettsapparatet; med tiltak for å bidra til god etterforskningskvalitet i voldtektssaker. En samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd skal vurderes, for å sikre at gjerningsbeskrivelser og strafferammer står i et fornuftig forhold til hverandre. Påtalemyndigheten vil i samarbeid med Politidirektoratet følge opp læringspunkter fra statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse av voldtektssaker og mishandling av nærstående. Samtidig vil Riksadvokaten i 2020 gjennomføre en ny undersøkelse av etterforskningskvaliteten i voldtektssaker, tilsvarende undersøkelsen fra 2016, for å belyse eventuelle endringer over tid.

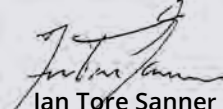
Innsatsområde 5: Kunnskap og kompetanse; med tiltak for å dele kunnskap om godt forebyggende arbeid i kommunene. Det skal gjennomføres regelmessige omfangsundersøkelser om voldtekt og utvikles mer kunnskap om anmeldelsestilbøyelighet. Vi skal også øke kunnskapen om hvorvidt innvandrerbefolkningen oppsøker hjelpeapparatet og anmelder voldtekt.

Politidirektoratet vil få ansvar for å koordinere arbeidet med oppfølging av planen og rapportering på oppnådde resultater. Hvert departement har ansvar for å gjennomføre tiltak innenfor eget ansvarsområde.

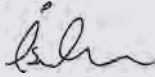

Jon Georg Dale
Justis- og innvandringsminister

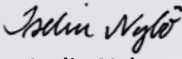

Kjell Ingolf Ropstad
Barne- og familieminister

Trine Skei Grande
Kultur og likestillingsminister

Jan Tore Sanner
Kunnskapsminister

Bent Høie
Helseminister

Åse Michaelsen
Eldre- og folkehelseminister

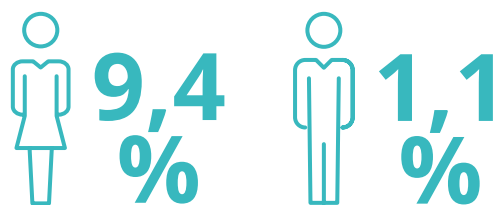

Iselin Nybø
Forsknings- og høyere
utdanningsminister

Innledning

Voldtekt er grov integritetskrenkende kriminalitet som kan gi store skader for den utsatte, for familie og venner og for samfunnet generelt. Voldtekt er et alvorlig likestillingsproblem. Kvinner er mest utsatt, og voldtekt utøves nesten utelukkende av menn. Redsel for og forholdsregler mot å unngå overgrep begrenser kvinners bevegelsesfrihet i det offentlige rom. Voldtekt kan også ha store økonomiske konsekvenser for den som utsettes. Helsemessige konsekvenser av voldtekt vil kunne påvirke negativt muligheten for generell livsmestring, til utdanning og deltakelse i arbeidslivet. På denne måten er voldtekt også del av et større folkehelseproblem.

Minst 9,4 prosent av alle kvinner
og 1,1% av alle menn har noen gang i livet
blitt utsatt for voldtekt.
(NKVTS; 2014)

Arbeidet med å forebygge og bekjempe voldtekt er en viktig og prioritert oppgave for regjeringen. Flere av regjeringens planer inneholder derfor tiltak på dette området, herunder regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021), regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og regjeringens strategi for ungdomshelse (2016–2021).

Hvorfor en ny handlingsplan mot voldtekt?

Stortinget vedtok i juni 2017 fire anmodningsvedtak knyttet til arbeidet mot voldtekt. Her ber Stortinget regjeringen legge fram en ny handlingsplan mot voldtekt (vedtak nr. 923) og komme med tiltak som konkret sikrer en mer helhetlig oppfølging av voldtekts ofre i møte med offentlige myndigheter, rettsapparatet, politiet og helsevesenet (vedtak nr. 924). Samtidig ber Stortinget regjeringen sikre voldtekts ofre over hele landet tilgang til voldtektsmottak, samt sikre full finansiering av voldtektsmottakene (vedtak nr. 925). Stortinget ber regjeringen iverksette flere tiltak som sikrer kompetanseheving hos politiet og rettsapparatet når det gjelder saker om voldtekt og overgrep (vedtak nr. 926).

Mange unnlater å anmelde voldtekt. Mørketallene antas å være store. Nyere undersøkelser viser også at bare et mindretall av utsatte søker hjelp hos helse-tjenesten eller øvrig hjelpeapparat etter en voldtekt. Det er nødvendig å styrke oppfølgingen av de utsatte og det trengs mer kunnskap og bedre forebyggende innsats.

Regjeringens handlingsplan mot voldtekt vil fokusere på målrettet forebyggende innsats, et godt hjelpetilbud etter voldtekt, god faglig oppfølging av fornærmede, god etterforskningskvalitet samt mer kunnskap og kompetanse. Denne handlingsplanen mot voldtekt skal bidra til å sikre helhetlig og samordnet innsats på et område hvor mange sektorer har sin del av ansvaret.

Oppfølging av handlingsplanen

Arbeidet med planen er koordinert av Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Dette for å sikre god forankring, sammenheng og helhet i arbeidet mot voldtekt. I tillegg har vi mottatt innspill fra departementenes etater og fra eksterne eksperter.

Politidirektoratet vil få ansvar for å koordinere arbeidet med oppfølging av planen og rapportering på oppnådde resultater. Hvert departement har ansvar for å gjennomføre tiltak innenfor eget ansvarsområde. Tiltakene i planen skal dekkes innenfor gjeldende budsjettammer og vil gjennomføres når det er økonomisk mulig. Tiltakene kan videreutvikles og suppleres i planperioden. Handlingsplanen skal evalueres.

Internasjonale forpliktelser

Gjennom tilslutning til flere internasjonale konvensjoner har Norge en menneskerettslig forpliktelse til å forebygge, beskytte mot og etterforske voldtekt.

Europarådets konvensjon for å forebygge og bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) står sentralt. Konvensjonen trådte i kraft i Norge 1. november 2017 og pålegger statene å utforme tiltak med sikte på å forebygge, etterforske, beskytte og utvikle politikk på feltet.

I 2018 ratifiserte Norge også Europarådets konvensjon om vern av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk (Lanzarotekonvensjonen). Konvensjonen trådte i kraft i Norge 1. oktober 2018.

Konvensjonene pålegger statene å utforme tiltak med sikte på å forebygge, etterforske, beskytte og utvikle politikk på feltet.

Norge har også sluttet seg til andre internasjonale konvensjoner som gir føringer for bekjempelsen av voldtekt: Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen fra 1950, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter fra 1966, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter fra 1966 og FNs kvinnediskrimineringskonvensjon fra 1979 samt FNs konvensjon om barns rettigheter og FNs Torturkonvensjon. Det samme gjelder FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, FNs erklæring om urfolksrettigheter og ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.

Relaterte strategier og planer

- **Prop. 12 S (2016–2017)**
Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)
- **Regjeringens handlingsplan: Kvinner, fred og sikkerhet**
(2019–2022)
- **Snakk om det!**
Strategi for seksuell helse
(2017–2022)
- **Regjeringens strategi for ungdomshelse**
(2016–2021)
- **Retten til å bestemme over eget liv**
Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemllestelse (2017–2020)
- **Trygghet, mangfold, åpenhet**
Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017–2020)
- **Handlingsplan mot menneskehandel**
- **Opptrappingsplaner, strategier og handlingsplaner inneholder tiltak som skal følges opp av ansvarlige departementer og underliggende etater.**
Disse gjentas ikke i denne planen, men det vises til dem der det er naturlig.

Sett i lys av antall politianmeldte voldtekter, viser omfangsundersøkelsen fra NKVTS med all tydelighet at mørketallene for voldtekt er store.

Handlingsplanens virkeområde

Denne handlingsplanen retter seg både mot kvinner og menn over 14 år som er utsatt for voldtekt, og mot kvinner og menn over kriminell lavalder som har begått overgrep. Dette utelukker imidlertid ikke mennesker som også har opplevd overgrep som barn og unge. Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021) inneholder en rekke tiltak rettet mot barn og unge utsatt for overgrep. Disse tiltakene er under egen oppfølging og vil dermed ikke bli gjen tatt her.

Hva er voldtekt?

Denne handlingsplanen tar utgangspunkt i voldtektsdefinisjonen i straffeloven § 291. Etter bokstav a i bestemmelsen straffes den som skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd. Dette omfatter handlinger som tradisjonelt har vært regnet som voldtekt. Det anses også som voldtekt etter straffeloven om gjerningspersonen har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, se bokstav b. Dette

alternativet ble tilføyd i 2000, idet lovgiver var av den oppfatning at slike forhold kan være like alvorlige som dem som tradisjonelt har blitt bedømt som voldtekt. Skyldkravet ved voldtekt er som utgangspunkt at gjerningspersonen hadde forsett på handlingstidspunktet, men etter en lovendring i 2000 er også grovt uaktsom voldtekt gjort straffbart, se § 294. Dette forutsetter at handlingen er svært klanderverdig og at det er grunnlag for sterk bebreidelse, se § 23 annet ledd.

Den øvre strafferammen for voldtekt er i utgangspunktet fengsel inntil 10 år. Det gjelder imidlertid en minste straff på tre års fengsel dersom det er tale om voldtekt til samleie, eller dersom den skyldige for å oppnå seksuell omgang har fremkalt en tilstand der fornærmede er ute av stand til å motsette seg handlingen, se straffeloven § 292. I slike tilfeller øker også den øvre strafferammen til fengsel inntil 15 år. Minstestrafen ble økt fra ett til to års fengsel i 2000 og til tre års fengsel i 2010. Dersom voldtekten anses som grov, for eksempel fordi den er begått av flere i fellesskap eller fordi den er begått på en særlig smertefull eller krenkende måte, er straffen fengsel inntil 21 år, se § 293. Strafferammen for grovt uaktsomt voldtekt er fengsel inntil 6 år, men den øvre strafferammen øker til 10 års fengsel dersom det foreligger visse straffeskjerpende omstendigheter.

I forarbeidene til straffeloven fremgår det at normalstraffenivået for voldtekt som omfattes av minstestrafen etter § 292, ikke bør være under fengsel i 4 år. Med normalstraffenivå menes hvilket utgangspunkt for straffutmålingen som skal gjelde i saker hvor det ikke foreligger spesielle skjerpende eller formildende omstendigheter.

Straffeloven §§ 291-294

om voldtekt har følgende ordlyd:

§ 291

Voldtekt

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

- a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,
- b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- c) ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

§ 292

Minstestraff for voldtekt til samleie mv.

Straffen er fengsel fra 3 inntil 15 år dersom voldtekten som nevnt i § 291 omfattet:

- a) innføring av penis i skjede- eller endetarmsåpning,
- b) innføring av penis i fornærmedes munn,
- c) innføring av gjenstand i skjede- eller endetarmsåpning, eller
- d) dersom lovbryteren har fremkalt en tilstand som nevnt i § 291 bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

§ 293

Grov voldtekt

Grov voldtekt straffes med fengsel inntil 21 år. Det samme gjelder dersom den skyldige tidligere er straffet for handlinger som nevnt i §§ 291, 294 eller 299. Ved avgjørelsen av om voldtekten er grov skal det særlig legges vekt på om

- a) den er begått av flere i fellesskap,
- b) den er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte, eller
- c) den fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse. Seksuelt overførbar sykdom regnes alltid som betydelig skade på kropp eller helse etter denne paragrafen.

§ 294

Grovt uaktsom voldtekt

Grovt uaktsom voldtekt straffes med fengsel inntil 6 år. Foreligger omstendigheter som nevnt i § 293, er straffen fengsel inntil 10 år.

98 %

Hele 98 prosent av alle som siktes for voldtekt er menn. Hovedtyngden er mellom 15 og 30 år.

Uttalelsene om straffnivået er fulgt opp i Høyesteretts praksis og gjelder også for voldtekt til samleie av en sovende person.

Utviklingen i retning av høyere strafferammer, økning av minstestrafen og uttalelser om normalstraffnivå reflekterer Stortingets syn på alvorligheten av slike lovbrudd. En av målsettingene med straffeloven 2005 var å få opp straffnivået for voldtekt og andre seksuallovbrudd. I lovens forarbeider pekes det på at straffnivået må reflektere at voldtekt er en av de mest alvorlige forbrytelsene mot en persons fysiske, psykiske og seksuelle integritet og ofte vil ha dyptgripende skadevirkninger og medføre redusert livskvalitet. Dette gjelder for alle typer voldtekter – ikke bare overfallsvoldtekter eller voldtekter der det blir brukt vold.

Omfang og mørketall

I 2018 ble det anmeldt 1758 voldtekter i Norge, en økning på 44,5 prosent siden 2014. En viktig årsak er trolig økt anmeldelsestilbøyelighet grunnet større åpenhet i samfunnet om seksuelle overgrep og høyere forventninger til politiets prioritering av saker som dette. En annen årsak er trolig politiets etterforskning av store sakskomplekser som blant annet gjelder voldtekter av barn og voldtekter over internett. I slike saker kan en anmeldelse utløse etterforskning som avdekker flere voldtekter.

En tredje årsak til økningen kan være at det faktisk begås flere voldtekter. Det er fortsatt store mørketall for voldtekt. Det er fremdeles slik at mange ikke definerer en hendelse som voldtekt, selv om det man forteller om faller inn under definisjonen av voldtekt i straffeloven. Følelsen av skam og skyld kan være en av årsakene til at voldtekter ikke anmeldes. En spørreundersøkelse fra DIXI ressurscenter mot voldtekt (DIXI 2012) viser at 80,2 prosent følte seg skamfull etter voldtekten, og 65 prosent følte at overgrepet var deres egen skyld.

Kjønn, alder og statsborgerskap

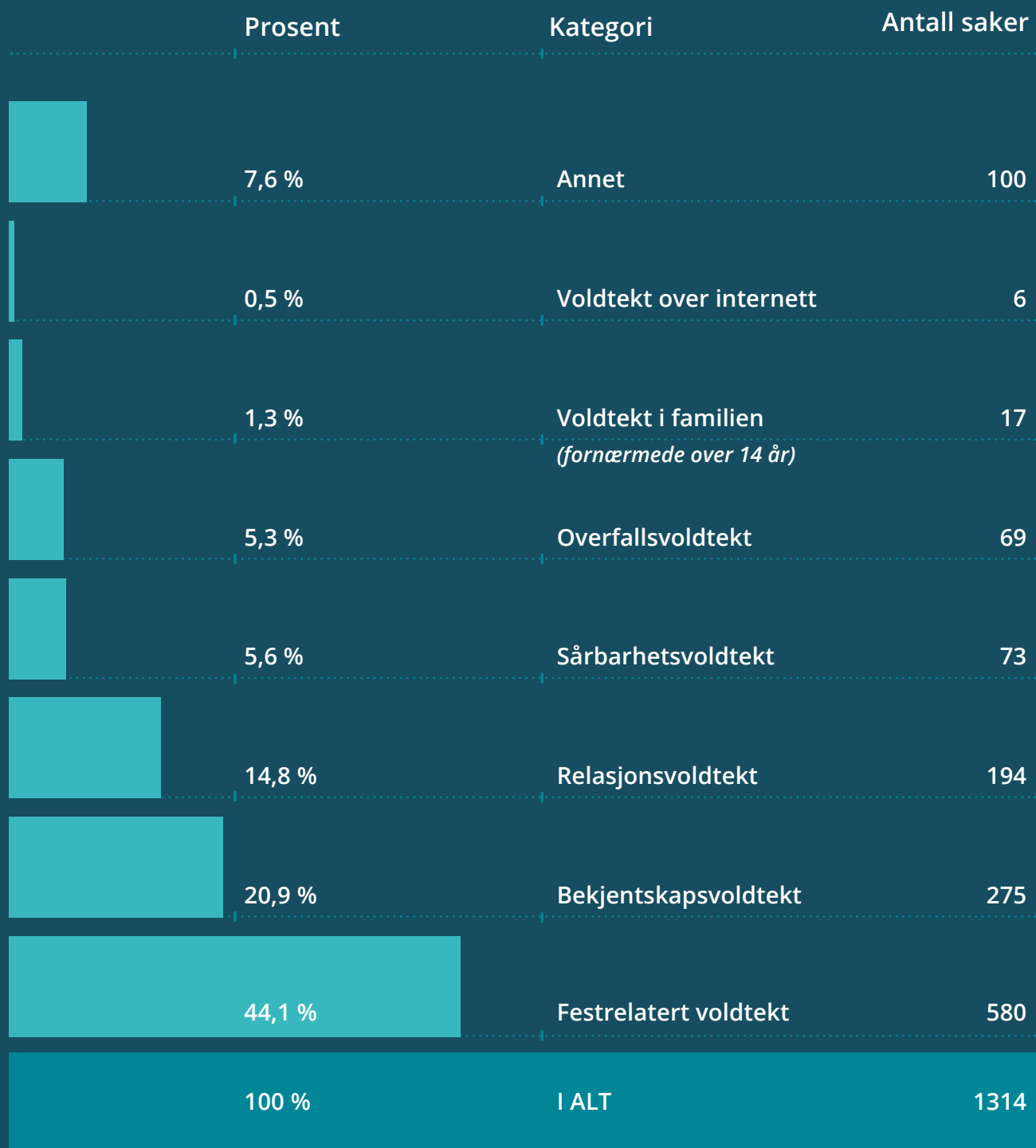
Statistisk sentralbyrås (SSBs) statistikk over ofre for voldtekt viser at hele 87 prosent av de som anmeldte voldtekt, var kvinner. 83 prosent var under 30 år. Tallene gjelder for 2017, men mønsteret er det samme også for tidligere år (SSB 2017). Tall fra Kripas viser at voldtekt anmeldes oftest av unge i aldersgruppen 13 til 21 år (Kripas 2018).

Blant de siktede for voldtekt, viser tall fra SSB at hele 98 prosent av de siktede er menn. Nesten 63 prosent av de siktede var under 30 år. I en stor andel av voldtektssakene var den anmeldte mellom 15 og 25 år gammel på gjerningstidspunktet. Andelen anmeldte under 18 år var på 18 prosent. 71 prosent av de anmeldte var registrert som mistenkt, siktet eller domfelt fra før.

Kripas har analysert voldtektssakene som ble anmeldt i 2017 (Kripas 2018). Rapporten viser, som tallene fra SSB, at hele 97,6 prosent av de anmeldte for voldtekt var menn. 80 prosent av de anmeldte i 2017 var norske statsborgere, mens 68 prosent var født i Norge.

Anmeldte voldtekter

sortert av Kripos etter voldtektskategori 2017

Kilde: Kripos 2018

En spørreundersøkelse fra DIXI ressurscenter mot voldtekt (2012) viser at 80,2 prosent følte seg skamfull etter voldtekten, og 65 prosent følte at overgrepet var deres egen skyld.

Ulike kategorier av voldtekt

Kripos har gjennomgått voldtektsanmeldelsene for 2017 og kategorisert disse etter situasjon rundt hendelsen, basert på de forklaringene som fornærmede har gitt. Kunnskap om dette er viktig for å vite mer om hvor den forebyggende innsatsen best kan settes inn. Det bildet som danner seg for 2017, er i hovedsak det samme som for tidligere år.

Hele 44,1 prosent av alle anmeldelsene skjedde i tilknytning til fest og uteliv. Dersom voldtekten skjer mellom bekjente, i festsammenheng, har også disse sakene blitt kategorisert som festrelaterte voldtekter. I alt 21 prosent av sakene var såkalte bekjentskapsvoldtekter. Den store andelen voldtekter mellom bekjente viser at også mange voldtekter finner sted utenfor festsammenheng, mellom personer som kjenner hverandre. I enkelte saker ser man at fornærmede og gjerningspersonen har blitt kjent via sosiale medier.

Relasjonsvoldtekter utgjør 15 prosent av sakene. I disse sakene har fornærmede og gjerningspersonen hatt, eller har et forhold på gjerningstidspunktet. Det å anmelde en partner eller tidligere partner for voldtekt kan oppleves som svært utfordrende, som redsel for represalier og hvilke konsekvenser en anmeldelse kan få for en selv eller øvrig familie.

Sårbarhetsvoldtekter er voldtekter som rammer personer i en særlig sårbar situasjon og utgjorde 5,6 prosent av sakene i 2017. Eksempler på dette er voldtekt knyttet til prostitusjon og rusbelastede miljøer.

Overfallsvoldtekter utgjorde 5,3 prosent av anmeldelsene i 2017. Det er grunn til å tro at anmeldelsestilhøyeligheten er høyere i denne typen saker enn for voldtekter med en forutgående relasjon mellom gjerningsperson og fornærmede.

Voldtekter i familieforhold utgjør 1,3 prosent av de kategoriserte anmeldelsene.

Det var seks voldtekter over internett blant de kategoriserte anmeldelsene. Voldtekt over internett av personer over 14 år innebærer at gjerningspersonen ved truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

Voldtekter som ikke faller inn under noen av kategoriene ovenfor, er plassert i kategorien «annet», med en andel på 7,6 prosent av de anmeldte voldtektssakene.

Utfordringsbilde

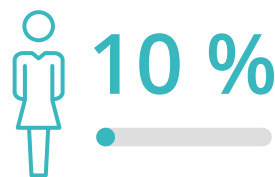
Voldtekt må forebygges målrettet og effektivt. Innsatsen må særlig rettes mot ungdom. Det er fortsatt bare en liten andel av de fornærmede som velger å politianmelde voldtekt. Det er relativt få som oppsøker hjelpeapparatet etter hendelsen. Det er behov for å styrke oppfølgingen av unge med skadelig seksuell adferd og voksne overgripe. Samtidig er saksbehandlingstiden hos politi og påtalemyndigheten for lang og henleggelsene for mange. Det er behov for mer kunnskap om omfang og utviklingstrekk, slik at nye tiltak mot voldtekt kan utformes tydelig nok.

Få politianmelder voldtekt

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) sin nasjonale forekomststudie fra 2014 viser at 9,4 prosent av kvinner og 1,1 prosent av menn oppgir å ha blitt voldtatt i løpet av livet (NKVTS 2014). Tallene er høyere for ungdom. Halvparten av kvinnene som rapporterte om voldtekt ble voldtatt før fylte 18 år. Kun 10 prosent av kvinnene som oppga å ha blitt utsatt for voldtekt, hadde anmeldt overgrepet til

Av de 24 mennene som oppga at de hadde blitt voldtatt, var det fire som sa de hadde anmeldt hendelsen

Kun 10% av kvinnene som oppga å ha vært utsatt for voldtekt hadde anmeldt overgrepet til politiet.

politiet. Av de 24 mennene i undersøkelsen som oppga at de hadde blitt voldtatt, var det fire som sa de hadde anmeldt hendelsen. Sett i lys av antall politianmeldte voldtekter, viser omfangsundersøkelsen med all tydelighet at mørketallene for voldtekt er store.

Når det gjelder LHBTI-personer med minoritetsbakgrunn, viser rapporten «Levekår blant skeive med minoritetsbakgrunn i Norge» at 25 prosent av de spurte oppgir at de har blitt utsatt for voldtekt. Hele 45 prosent av respondentene oppgir å ha blitt presset til seksuelle handlinger (Nordlandsforskning 2018).

Få oppsøker hjelpeapparatet og oppfølgingen er av varierende kvalitet

Ved en voldtekt opplever mange at både liv, helse og personlig integritet er alvorlig truet. Riktig hjelp til rett tid kan bidra til å hindre eller redusere langvarige helseplager og psykiske lidelser som kronisk posttraumatisk stresslidelse, dissosiasjon, depresjon, selvmordstanker og selvdestruktiv atferd, somatiserende reaksjoner samt seksuelle og sosiale problemer.

Følgeskader etter voldtekt handler både om akutte fysiske skader og psykiske reaksjoner i forbindelse med selve overgrepet, men også langsiktige helsemessige konsekvenser som utvikles over tid. De fysiske og psykiske konsekvensene kan påvirke offerets utdanningsløp, arbeidsevne, økonomi og deltakelse i samfunnet. Voldtekt representerer derfor også et større samfunnsproblem, med store kostnader for langt flere enn den fornærmede.

Selvbekreidelser og redusert selvtilit etter en voldtekt kan føre til at man isolerer seg og holder opplevelsen skjult for andre. Resultatet kan være økende grad av ensomhet og tap av sosial støtte, som igjen gir grobunn for psykiske helseproblemer.

Det finnes ingen samlet oversikt over hvor mange som oppsøker ulike hjelpeinstanser etter å ha blitt utsatt for voldtekt. I NKVTS' omfangsstudie (NKVTS 2014) oppga kun 11 prosent at de hadde vært til medisinsk undersøkelse eller behandling de første dagene etter voldtekten. Bare 38 prosent av de som hadde blitt utsatt for voldtekt rapporterte at de hadde diskutert helseplager eller bekymringer knyttet til voldtekten med helsepersonell. Slik spørsmålet er formulert, er det imidlertid ingen forutsetning at de har fortalt helsepersonell om hendelsen. Nesten en tredjedel (29 prosent) sa at de aldri hadde fortalt om voldtekten til noen.

I en kvalitativ undersøkelse om hvordan personer som har blitt utsatt for seksuelle overgrep forholder seg til hjelp (Østby og Stefansen 2017), pekes det på fem hindringer mot å søke hjelp etter et overgrep:

- Forhold ved overgrepet. Overgrepet samsvarte ikke med forestillingene de hadde av seksuelle overgrep og voldtekt, særlig fordi de kjente overgriper, og fordi det heller ikke ble brukt vold.
- Forhold ved dem selv. De tok på seg mye av ansvaret for det som hadde skjedd og skammet seg. De hadde ikke opptrådt slik de så for seg at et verdig offer skulle opptre.
- Forhold ved hjelpeapparatet. De manglet kunnskaper om mulighetene for hjelp, eller de hadde ikke tillit til hjelpetilbudene de kunne få.
- Forhold ved det private nettverket. De ble enten nektet å søke hjelp, fikk ikke hjelp til å forstå hendelsen som et overgrep, eller fikk ikke støtte til å søke hjelp.
- Forhold ved overgriper. De var redd overgriper og eventuelle nye overgrep.

44,1 %

Mange av voldtektene skjer i forbindelse med fest og uteliv, nærmere bestemt i 44,1 prosent av de anmeldte sakene for 2017.

Ulike forhold knyttet til overgrepet og situasjonen rundt det som skjedde, kan bidra til at den overgrepsutsatte opplever skyld og ansvar. Slike faktorer kan gjøre det vanskeligere for overgrepsutsatte å oppsøke hjelp og anmelde forholdet. Slike holdninger kan bidra til å legge skyld og ansvar for overgrepet på den utsatte, og være med på å opprettholde tabuene omkring voldtekt. Dette kan gjøre det vanskelig for overgrepsutsatte å oppsøke hjelp og anmelde forholdet.

Mange overgrepsutsatte unnlater å søke hjelp, dels fordi man mangler kjennskap til hjelpeapparatet eller ikke forstår at de kan henvende seg til eksempelvis et overgrepsmottak etter en hendelse. Noen ser ikke nytteverdi i å søke hjelp, og noen vil bare glemme. Undersøkelser har vist at det er betydelige barrierer mot å søke hjelp etter å ha blitt utsatt for vold og overgrep.

Voldtektsutsatte må ha tilgang til god medisinsk oppfølging til riktig tid. En viktig forutsetning for god og helhetlig oppfølging til overgrepsutsatte, er at alt helsepersonell har tilstrekkelig kompetanse på fysiske og psykiske konsekvenser ved overgrep. Av helselovgivningen fremgår det tydelig at helse- og omsorgstjenestene har ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og overgrep.

Mangelfull kunnskap om og behandling av overgripere

Vi mangler kunnskap om omfanget av og behandlingen av personer som begår overgrep.

I en undersøkelse blant ungdom i avgangsklassen for videregående skole, så man at 41 prosent av jentene som rapporterte om overgrep før fylte 18 år, hadde vært utsatt for en overgriper i alderen mellom 15 og

19 år (Mossige 2017). Samlet sett fremgår det av internasjonale og nasjonale undersøkelser at en betydelig andel av seksuallovbrudd begås av unge gjerningspersoner.

I en kunnskapsoppsummering fra 2013 pekes det på at dømte gjerningspersoner i voldtektssaker ofte har en del fellestrekk (NKVTS 2013). Gjerningspersonene er som regel ikke ukjent for fornærmede. Gjerningspersonene er også ofte dømt for tidligere kriminelle forhold, har ofte opplevd vold, overgrep og/eller omsorgssvikt i oppveksten, lever ofte liv med ekstra belastninger som rusproblemer eller dårlig tilknytning til arbeidslivet og har ofte dårlig psykisk helse.

At en av de kjente risikofaktorene for å begå voldtekt eller andre grove seksuelle overgrep er at man har begått slike handlinger tidligere, tilsier at man bør iverksette tiltak rettet mot allerede kjente overgripere for å hindre nye overgrep. Flere former for behandling eller programvirksomhet for dømte seksuallovbrytere er derfor opprettet i og utenfor norske fengsler.

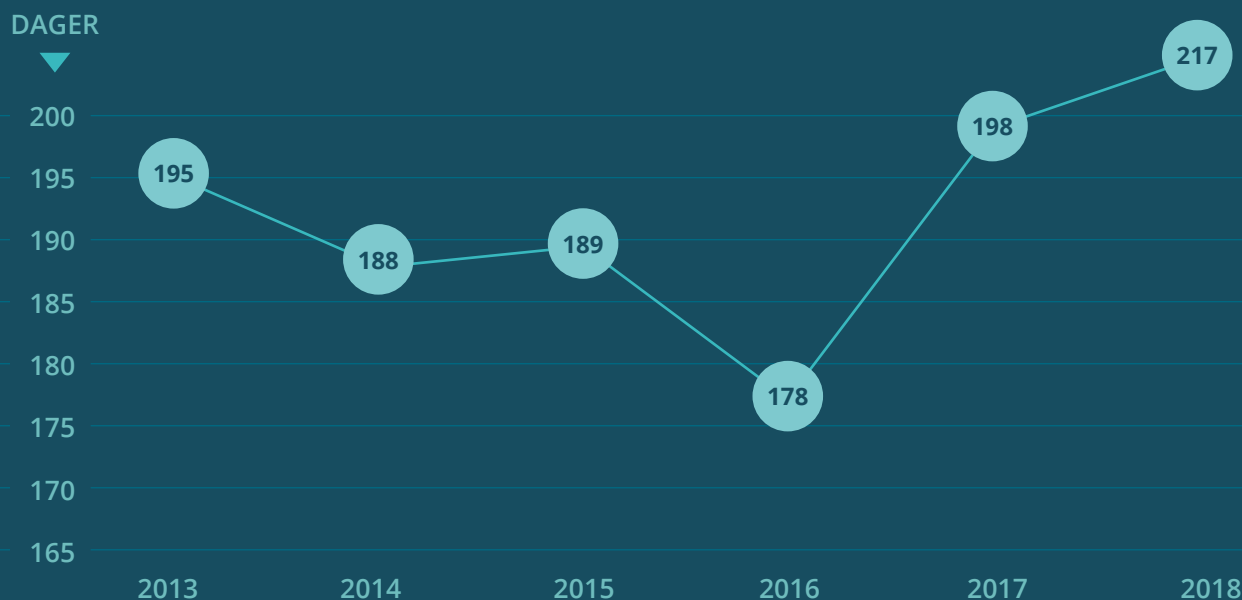
Behandlingstilbudet til personer som er dømt for seksuelle overgrep blir utviklet av Helsedirektoratet, i samarbeid med Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri og fengselspsykiatrisk poliklinikk ved Oslo universitetssykehus, Kriminalomsorgen region sør og Helse Sør-Øst. Behandlingstilbudet er frivillig og tilbys innsatte som har særlig stor risiko for tilbakefall.

Lang saksbehandlingstid og mange henleggelses

Tiden fra en anmeldelse til det foreligger et påtalevedtak kan innebære en stor belastning for den som anmelder en voldtekt. En voldtektsanmeldelse har høyeste prioritet i politiet, jf. Riksadvokatens mål- og

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid

antall dager, for påtaleavgjorte saker
Voldtekt. (2014–2018)

Kilde: Politidirektoratet

prioriteringsskriv for 2019 og Justis- og beredskapsdepartementets tildelingsbrev til Politidirektoratet for 2019. Voldtektssaker skal etterforskes raskt og med strenge kvalitetskrav. Politidirektoratet og Riksadvokaten har fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet. Denne fristen er fastsatt for de oppklarte voldtektssakene.

Figuren over viser gjennomsnittlig saksbehandlingstid for voldtektssaker fra 2014 til 2018 (Politidirektoratet 2019). Tallene gjelder for alle saker, enten de er oppklarte eller ikke. Mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid var på 188 dager i 2014, var den på 217 dager i 2018.

Økt saksbehandlingstid i voldtektssaker kan skyldes flere forhold. Flere av sakene er komplekse og arbeidskrevende. En særskilt utfordring er seksuelle overgrep av alvorlig karakter begått over internett, hvor aktuelle gjerningspersoner er i kontakt med mange og i stand

til å begå en rekke overgrep i løpet av forholdsvis kort tid før handlingene oppdages og stanses av politiet. Etterforskingen og iretteføringen av slike saker kan bli svært omfattende, med mange fornærmede og et omfattende bevisbilde. Den senere tid har det vært en stor økning i antall seksuallovbrudd begått mot barn via internett. Prioriteringen av slike alvorlige saker kan føre til at behandlingen av voldtekter ikke får den nødvendige fremdrift.

Tabellen på side 20 viser etterforskede voldtekter for perioden 2013–2017 etter politiets avgjørelse. Tallene viser en markant økning i etterforskede voldtektssaker, fra 1 357 i 2013 til 1 798 i 2017. Parallelt ser man også en svak økning i antall saker med tiltale, fra 341 saker i 2013 til 382 i 2017. I prosent av antall etterforskede saker, synker imidlertid andelen saker som ender opp med tiltale fra 25 prosent med tiltale i 2013 til drøyt 21 prosent i 2017. Resultatene varierer mellom landets politidistrikt.

Etterforskede voldtekter i alt etter politiets avgjørelse 2013–2017

		2013	2014	2015	2016	2017	
	Alle avgjørelser	1 357	1 451	1 392	1 578	1 798	
	Uoppklarte lovbrudd	861	934	916	1 035	1 139	
	<i>Henlagt, manglende opplysning om gjerningsperson</i>	128	114	105	100	92	
	<i>Henlagt, manglende bevis</i>	725	803	799	904	1 022	
	<i>Henlagt, manglende saksbehandlingskapasitet</i>	0	1	0	0	0	
	<i>Andre uoppklarte</i>	8	16	12	31	25	
	Oppklarte lovbrudd	496	517	476	543	659	
	<i>Henlagt, siktede ikke strafferettslig ansvarlig</i>	73	88	76	87	130	
	<i>Tiltale</i>	341	356	333	371	382	

Resultatene varierer mellom landets politidistrikt.

Kilde: SSB

Bevissituasjonen, kombinert med strafferettens strenge beviskrav, medfører at en ikke ubetydelig andel saker henlegges eller ender med frifinnelse i retten. Dette henger sammen med at det i mange voldtektssaker ikke foreligger vitnebevis eller tekniske spor, slik at avgjørelsen beror på en samlet vurdering av troverdigheten i forklaringene til de involverte i saken.

Bevissituasjonen i voldtektssaker er gjennomgående mer krevende enn i andre alvorlige voldssaker, særlig fordi det ofte ikke er vitner til hendelsene. En del voldtekter anmeldes lenge etter at lovbruddet fant sted. Dette gjør at sentrale tekniske bevis ikke kan sikres. Det gjelder strenge beviskrav for å ta ut tiltale i voldtektssaker og henleggelsesprosenten er høy. Erfaring har vist at det også er mange saker som ender med frifinnelse i retten.

Kunnskap og holdninger om seksualitet og grensesetting

Enkelte holdninger knyttet til kjønn og seksualitet kan bidra til flere seksuelle overgrep. Slike holdninger kan bidra til å legge skyld og ansvar for overgrepet på den utsatte, og være med på å opprettholde tabuene omkring voldtekt. Dette kan gjøre det vanskelig for overgrepsutsatte å oppsøke hjelp og anmelde forholdet.

En spørreundersøkelse foretatt av DIXI ressurscenter for voldtatte, viser at 18 prosent av de spurte mener at kvinnen har noe skyld i at voldtekt skjer dersom hun går alene ute på natten og er utfordrende kledd og overstadig beruset. Videre mener 27 prosent at kvinnen selv har noe skyld i voldtekten dersom hun alene blir med en person hun har møtt på byen hjem etter fest (DIXI 2012).

Det anses også som voldtekt etter straffeloven om gjerningspersonen har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, se Straffeloven §291, bokstav b. Dette alternativet ble tilføyd i 2000, idet lovgiver var av den oppfatning at slike forhold kan være like alvorlige som dem som tradisjonelt har blitt bedømt som voldtekt.

Redd Barna har intervjuet ungdom om temaene voldtekt, kjønnsroller og samtykke (Redd Barna 2015). Rapporten viser et stort behov for å jobbe forebyggende mot voldtekt gjennom diskusjoner rundt sex, samtykke og krenkelser. Av rapporten fremgår det at ungdom ønsker seg bedre og mer seksualundervisning i skolen og på helsestasjonene.

Ung.no er en viktig informasjonskanal for ungdom. Et ofte stilt spørsmål på ung.no er «Var det et overgrep?». Mange stiller spørsmål rundt situasjoner der de lurer på om det er begått et overgrep, enten mot seg selv eller mot andre.

Spørsmålene tyder på at mange ungdommer mangler kunnskap om de juridiske rammene og om de bør anmelde eller ikke. Det kan for den alminnelige leser være vanskelig å få grep og forstå utformingen av lovverket og hvordan straffebudene er utformet.

Ung.no er en viktig informasjonskanal for ungdom. Et av de mest stilte spørsmålene på Ung.no er: «Var det et overgrep?»

”

Var det et overgrep?

INNSATSOMRÅDE 1:

Målrettet forebygging

Det er på alle måter best om overgrep kan forebygges framfor å straffeforfølges i etterkant. Det er nødvendig å rette oppmerksomhet mot respekt for egne og andres grenser i det forebyggende arbeidet. Samarbeid mellom politiet, kommunene og lokalsamfunnet er en forutsetning for godt forebyggende arbeid. Blant voksne må det forebyggende arbeidet også fokusere på ansvarliggjøring av særlig unge menn, hvor konsekvensene av å begå voldtekt kommer tydelig frem.

Foreldre er viktige normsettere for barn og unge og er med på å forme deres holdninger. Foreldrene har en sentral rolle i å lære barn til å sette grenser for hva som er greit og ikke greit.

Barn og unge

Opptappingsplanen mot vold og overgrep inneholder mange tiltak som er relevante for forebygging av voldtekt rettet mot barn og unge.¹⁾ Regjeringens opptappingsplan mot vold og overgrep mot barn kan leses her: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>

Innsats i skolen

Skolen er en arena som favner alle barn og unge. Det er derfor også gode muligheter for å arbeide forebyggende og holdningsskapende i skolen. Kunnskap om grenser, respekt og rettigheter og evnen til å reflektere over ulike situasjoner er viktig for å utvikle egen autonomi og samtidig respektere andres. Temaer knyttet til kropp, grenser og seksualitet inngår i dag i flere fag. Alle læreplanene i grunnsopplæringen skal fornyes. Målet er å få læreplaner som legger til rette for dybdelæring gjennom tydeligere innhold, progresjon og sammenheng i og mellom fagene. Gjennom fagfornyelsen skal det også innføres tre tverrfaglige temaer. Ett av disse er folkehelse og livsmestring. Aktuelle områder innenfor temaet er fysisk og psykisk helse, levevaner, seksualitet og kjønn, rusmidler, mediebruk, forbruk og personlig økonomi. Verdivalg og betydningen av mening i livet, mellommenneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner hører også hjemme under dette temaet.

Læreplanene skal sendes på høring våren 2019 og fastsettes høsten 2019.²⁾ De nye læreplanene skal tas i bruk fra 2020.

Holdningsarbeid og informasjon

Det er gjort et omfattende arbeid med å innhente erfaringer fra barn og unge om deres bruk av og behov for digitale tjenester. Barn og unge søker informasjon på mange ulike nettsider med innhold av varierende kvalitet. Digitale informasjonstjenester bør derfor kvalitetssikres og samles på ett sted.

Fra 2017 er spørsmål og svar om alt fra skolevalg til juridiske rettigheter og spørsmål knyttet til volds- og overgrepstematikk samlet på Ung.no. I 2018 var det mer enn 34 millioner sidevisninger (opp 20 prosent fra 2017) og om lag 17 millioner besøkende (opp 18 prosent fra 2017). Spørsmåls- og svartjenesten hadde i 2018 om lag 52 500 besvarte spørsmål. Gjennom artikler og en svartjeneste, har ungdom nå tilgang til kvalitetssikret informasjon. Ung.no vil bli videreutviklet for at nettressursen skal bli enda mer brukertilpasset som en kanal for kommunikasjon mellom staten og ungdom.

Jeg Vet er en digital læringsressurs for voldsforbyggende opplæring i barnehager, grunnskoler og videregående skoler. Læringsressursen skal bidra til at barnehager og skoler har et opplæringstilbud som fremmer livsmestring. Jeg Vet skal bidra til at alle barn og elever skal få kunnskap om hva vold er, egne rettigheter og hvor de kan få hjelp. Ressursen er forankret i skolens læreplanverk og rammeplan for barnehager, og prøves nå ut i barnehager og skoler.

Jeg Vet skal videreutvikles og oversettes til samiske språk. Å gjøre nettressursen kjent i alle fylker og kommuner blir en prioritert oppgave fremover.

1) Jf. Prop. 12 S (2016–2017) Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)

2) Arbeidet med fagfornyelsen kan følges på Utdanningsdirektoratets hjemmesider: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/>

Informasjon til foreldre

Foreldre er viktige normsettere for barn og unge og er med på å forme deres holdninger. Foreldrene har en sentral rolle i å lære barn å sette grenser for hva som er greit og ikke greit. Å snakke med ungdom om frivillig sex, sexpress, overgrep og voldtekt kan virke forebyggende.

Noen foreldre kan synes det er vanskelig å snakke med ungdom om sex, overgrep og voldtekt og kan trenge råd og veiledning. Viktige ressurser vil blant annet være helsesykepleier på helsestasjon og skolehelse-tjenesten, utekontakten, Dixi ressurscenter mot voldtekt og Sex og samfunn.

Den statlige nettressursen Foreldrehverdag.no ble lansert høsten 2016. Nettstedet gir råd og veiledning til foreldre om forhold som bidrar til å gi barn og unge gode oppvekstvilkår. Regjeringen vil videreutvikle foreldrehverdag.no til å bli en fullverdig interaktiv informasjonsportal (ung.no for foreldre), jf. tiltak 1 i regjeringens strategi for foreldrestøtte Trygge foreldre – trygge barn. Den statlige nettressursen Foreldrehverdag.no gir også informasjon til foreldre om hvordan de kan snakke med ungdom om blant annet sexpress og voldtekt.

De ordinære helse- og omsorgstjenestenes ansvar

Helse- og omsorgstjenestene kommer i kontakt med en stor andel av befolkningen som kan ha vært utsatt for, eller kan stå i fare for å bli utsatt for, vold eller seksuelle overgrep. Dette skjer blant annet gjennom fastleger, helsestasjons- og skolehelsetjenesten, legevakt og tannhelsetjenesten. Tjenestene er derfor i en særlig posisjon til å kunne forebygge, avdekke, avverge og intervensjon tidlig i problemforløp og sørge for å

iverksette tiltak eller henvise til andre instanser. I 2017 ble helselovgivningen endret for å tydeliggjøre helse-tjenestenes ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep. Både kommuner og helseforetak har fått en klarere og mer konkretisert plikt til å bidra til at vold og seksuelle overgrep blir avdekket og avverget.

Nettrelaterte overgrep

Den digitale dimensjonen ved overgrep er en stadig større utfordring. Politiet registrerer stadig flere overgrep begått over internett, hvor personer har blitt tvunget til å utføre handlinger med seg selv som defineres som voldtekt. Overgrep kan dessuten filmes og spres digitalt til mange, noe som kan forverre situasjonen for offeret.

Påtalemyndigheten har i de senere år behandlet en rekke saker der gjerningspersonen har presset et høyt antall unge fornærmede til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv, for eksempel ved bruk av trusler om å spre seksualiserte bilder av vedkommende. Gjerningspersoner kan komme i kontakt med et høyt antall personer og være i stand til å begå en rekke overgrep i løpet av kort tid, før han eller hun blir oppdaget og stanset av politiet. Etterforskingen og irettesetningen av slike saker kan bli svært omfattende, da det kan være titalls eller hundretalls fornærmede – i Norge og i utlandet – som skal ivaretas og det ofte vil være et omfattende bevisbilde. Ettersom overgrepssituasjonen ikke sjelden etableres ved at gjerningspersonen tilegner seg et bilde av offeret av intim karakter som kan benyttes som grunnlag for videre utpressing, vil tiltak for å begrense tilvirkningen og spredningen av slike bilder kunne ha en begrensende effekt på omfanget av voldtektssaker av denne typen.

Både livssituasjon og bakgrunn har betydning for utsatthet for voldtekt, hvordan overgrepene oppleves og ikke minst for muligheten til å søke hjelp.

Det er igangsatt et arbeid med å utvikle en strategi mot internettrelaterte overgrep mot barn. Et hovedmål med arbeidet er å sikre tverrsektoriell og løpende håndtering av internettrelaterte overgrep mot barn. Koordinering av innsatsen, samt oppdatert forskning og innsikt om hvilke tiltak som trengs, vil bli sentralt. Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer strategiarbeidet.

Forebygging er politiets primærstrategi

Kriminalitetsforebygging er del av politiets primærstrategi der bruk av virkemidler og tiltak fra alle virksomhetsområder sees i sammenheng for å ivareta samfunnsoppdraget.

Politidirektoratet har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet lagt fram strategien «Kriminalitetsforebygging som politiets primærstrategi 2018–2020, en strategi for det forebyggende arbeidet frem mot 2020». Strategien inneholder en rekke mål og tiltak og står sentralt i gjennomføringen av nærpoltireformen. Blant annet at det kriminalitetsforebyggende arbeidet er målrettet mot identifiserte risikoområder, basert på systematisk etterretning og analyser av situasjon og risiko. Sårbare grupper skal oppleve en positiv og støttende dialog med politiet.

Politiråd er politiets og kommunens formaliserte samarbeidsforum for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet. Gjennom utveksling av kunnskap og

erfaringer skal politirådet bidra til involvering og ansvarliggjøring av lokale myndigheter, næringsliv og frivillig sektor i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Alle landets kommuner har en politikontakt. Politikontakten har som hovedansvar å være pådriver for at politiråd og SLT-samarbeid fungerer i aktuelle kommuner. SLT er en samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus- og kriminalitet, som benyttes av om lag 200 norske kommuner. Politikontakten skal være et av de viktigste kontaktpunktene mellom politiet, befolkningen og de ulike aktørene i den enkelte kommune også der politiet ikke har eget tjenestested. Politikontakten skal gi råd om å følge opp riktig bruk av kriminalitetsforebyggende metoder og tiltak.

Særlig utsatte

Både livssituasjon og bakgrunn har betydning for utsatthet for voldtekt, hvordan overgrepene oppleves og ikke minst for muligheten til å søke hjelp. Når en voldtekt kommer i tillegg til andre forhold som kan bidra til å gjøre livet vanskelig, blir enkelte grupper ekstra sårbare.

Faktorer som kan påvirke sårbarheten er funksjonsevne, seksuell orientering, sosioøkonomisk bakgrunn, minoritetsbakgrunn, alder og kjønn. Sårbarheten kan også øke ved ulike forhold, som graviditet, migrasjon og rus. Hjelpetilbudet må tilpasses den enkeltes behov.

Hjelpetilbud for riskoutsatte

- Hjelpetilbudene må tilpasses den enkeltes behov. En del tilbud er allerede på plass eller er under utprøving. Dette gjelder blant annet TryggEst som er en modell for forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep mot riskoutsatte voksne. Denne piloteres i 11 kommuner, inklusive to bydeler i Oslo i perioden 2018–2020. Riskoutsatte voksne er her forstått som (men ikke avgrenset til) personer med funksjonsnedsettelse, utviklingshemming, høy alder, rusproblemer, fysisk eller psykisk sykdom. Seksuelle overgrep, herunder voldtekt, er en av voldstypene som TryggEst skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere. Nettsiden TryggEst.no skal bidra til å øke kompetansen om vold og overgrep hos ansatte i helse- og omsorgstjenestene.
- Bufdir har utviklet nettsiden Vernmotovergrep.no som inneholder både retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksne personer med utviklingshemming, og retningslinjer ved vold og overgrep mot barn og unge med funksjonsnedsettelser.
- Hjelpetelefonen Vern for eldre er et tilbud til personer over 62 år som står i fare for eller er utsatt for overgrep. Tilbudet er gratis. Også pårørende eller andre som har mistanke om overgrep mot eldre, kan benytte dette nummeret. Det arbeides med å gjøre tjenesten bedre kjent. Hvert år sendes det ut informasjon til alle kommuner, i tillegg til andre informasjonstiltak via ulike kanaler.

Ved anmeldelse har skaden allerede skjedd. Derfor må voldtekt forebygges bedre, med stikkord som respekt for egne og andres grenser.

Mange med rusproblemer har erfaringer som voldsut-satte, oftest som barn og unge, men også i nære relasjoner eller i rusmiljøer som voksen og/eller som voldsutøvende ungdom og voksen.

I et samarbeidsprosjekt mellom behandlingstilbudene Alternativ til vold (ATV) og Tyrilistiftelsen fra 2011 rapporterte nesten halvparten av kvinnene og ti prosent av mennene at de hadde blitt utsatt for seksuell vold i sin oppvekst. Disse resultatene gjelder for personer med samtidige volds- og rusproblemer.

Det kan være særtrekk ved livssituasjonen til minoritetskvinner som gjør at disse er særlig utsatt for vold og overgrep. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor kvinner mangler et sosialt nettverk, har svak tilknytning til det norske samfunnet eller lever i et asymmetrisk forhold til partner.

Kvinner og menn med bakgrunn fra samfunn med sterke patriarkalske verdier, definerer ikke nødvendigvis tvang til sex i ekteskapet som voldtekt. At seksuelle overgrep og voldtekt i ekteskapet er straffbart i Norge, er ikke kjent for alle.

Det nasjonale kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll har sett eksempler på saker hvor jenter har blitt voldtatt, og deretter blitt tvunget til å gifte seg før overgrepet har blitt kjent. Frykten for denne type reaksjoner kan medføre at barn og unge velger å holde overgrepene skjult. I mange av tilfellene hvor unge blir tvunget til å gifte seg, medfører også ekteskapene seksuelle overgrep og voldtekter.

På asylmottak gis flyktninger informasjon om voldtekt innenfor rammene av undervisning i tema norsk kultur og norske verdier. Det gis opplæring i hva som regnes som seksuelle overgrep, herunder voldtekt, om seksuell lavalder og om strafferammene for seksuelle overgrep.

Nyankomne voksne innvandrere som omfattes av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, får opplæring etter læreplanen norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Voldtekt tas opp som tema i denne undervisningen. Kompetanse Norge arbeider med å oppdatere læringsressursen på dette området.

Et av tiltakene i regjeringens handlingsplan Trygghet, mangfold, åpenhet – handlingsplanen mot diskriminering på grunn «av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk (2017–2020)», er at ansatte på omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere og asylmottak skal få økt kompetanse i å forebygge og avdekke seksuelle overgrep og voldtekt.

Kvinner og menn med prostitusjonserfaring er særlig utsatt for seksualisert vold. Det er derfor viktig at god informasjon om tilgjengelige hjelpetiltak når frem til denne gruppen.

Gode eksempler på forebyggende tiltak

- Redd Barna har utarbeidet serien «Kroppen min». Den består av fire tegnefilmer som skal lære barn om kropp, grenser og seksuelle overgrep. Serien ble vist på NRK høsten 2017 og kan brukes som verktøy for foreldre, lærere, ansatte i barnehagen, helsesøstre og andre som jobber med barn.
- Sortland kommune igangsatte i 2011 et opplegget «Æ e mæ» for å forebygge seksuelle overgrep. Opplegget omfatter kurs for nybakte foreldre, opplæring til barn i barnehage og barne- og ungdomsskole og for avgangselever i videregående skole. For foreldre kurses det om at foreldre har ansvar for å følge med på at overgrep ikke skjer, mens med rusen snakkes det om hvordan man kan forebygge voldtekt, og særlig festrelaterte voldtekter. Opplegget omfatter alle barnehager og skoler. Kommunen mener at dette prosjektet ikke bare forebygger overgrep, men også gjør det betydelig vanskeligere å være overgriper og voldsutøver i kommunen.
- Kjernekar: Kripos lanserte i 2013 holdningskampanjen mot voldtekt, «Kjernekar». Kampanjen fikk raskt nesten 70 000 tilhengere på Facebook. Målgruppen er unge menn i alderen 18–35 år. Nesten 40 prosent av alle anmeldte voldtekter er relatert til fest. Målet med kampanjen er å forebygge voldtekter relatert til fest og alkohol/rus. Facebooksiden er fortsatt i bruk og understøtter politidistriktenes lokale aktiviteter med statusoppdateringer i aktuelle perioder, som for eksempel i russetiden.
- #ikkegreit er en kampanje som retter fokus mot overgrep og krenkelser blant unge. I 2018 har tema vært deling av nakenbilder. På ung.no/ikkegreit finner man artikler og filmer om temaet.

Forebygging av vold og overgrep og oppfølging av utsatte, kan være en særlig utfordring i samiske samfunn. Blant annet kan manglende tillit til offentlige myndigheter og manglende samisk språk- og kulturkompetanse hos hjelpeapparat og politi være en utfordring. Regjeringen har i flere år stilt ekstra midler til disposisjon for de politidistriktene hvor det er kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Målet er å motivere til økt kunnskap om samisk språk og kultur i politidistrikter med samisk befolkning.

I regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021) fremgår det at regjeringen vil bidra til mer kunnskap om vold og overgrep i samiske områder. På

oppdrag fra Sametinget og Justis- og beredskapsdepartementet har NKVTS gjennomført en studie om vold i nære relasjoner i samiske samfunn. Justis- og beredskapsdepartementet har i 2018 finansiert videre forskning rundt dette temaet. Justis- og beredskapsdepartementet har også, i samråd med Sametinget, gitt støtte til tiltak for å forebygge vold og overgrep i samiske samfunn.

Det er viktig at tiltak som gjelder vold i og overgrep i samiske samfunn, forankres i det samiske samfunnet og at man finner fram til gode tiltak sammen med Sametinget.

I regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021) fremgår det at regjeringen vil bidra til mer kunnskap om vold og overgrep i samiske områder.

Tiltak

Målrettet forebygging

- 1** Forebygge voldtekt gjennom holdningsarbeid og målrettet innsats som særlig ansvarliggjør unge menn og deres respekt for egne og andres grenser. I dette oppdraget skal også konsekvensene av å bli politianmeldt for voldtekt komme klart fram.

Ansvarlig departement:

JD, BLD, KD og HOD

- 2** Det skal iverksettes kunnskapsbaserte, målrettede voldtektsforebyggende tiltak basert på det utfordringsbildet som gjør seg gjeldende lokalt.

Ansvarlig departement:

JD

- 3** Bidra til at gode modeller for forebygging av seksuelle overgrep gjøres kjent i alle landets kommuner, jf. Sortland kommunes modell «Æ e mæ».

Ansvarlig departement:

HOD

- 4** Styrke innholdet på ung.no om temaene grensesetting, kropp og seksualitet, kjønnsperspektiv og problemstillinger knyttet til bilder, digitale overgrep og trakassering, som en del av arbeidet med forebygging rettet mot ungdom.

Ansvarlig departement:

BLD

- 5** Gjennomgå innsendte spørsmål til ung.no. Målet er å identifisere kunnskapshull blant ungdom og få et tydeligere bilde av hvilken informasjon de etterspør blant annet når det gjelder voldtekt.

Ansvarlig departement:

BLD

- 6** Videreutvikle og spre bruken av nettressursen JegVet og oversette den til samiske språk.

Ansvarlig departement:

BLD

- 7** Økt kunnskap blant utenlandske prostituerte om rettigheter og tilgjengelige hjelpetiltak.

Ansvarlig departement:

JD

INNSATSOMRÅDE 2

Hjelpetilbud etter voldtekt

Hjelpetilbudet etter voldtekt må gjøres godt kjent for publikum. Fornærmede skal møte et hjelpeapparat med høy kompetanse i alle deler av landet.

Det er viktig å legge til rette for bruk av tolk i hjelpetiltak, og at relevant informasjonsmateriell, inkludert nettbasert informasjon, oversettes til flere språk.

Istanbulkonvensjonens artikkel 25 omhandler støtte til offer for seksuell vold og pålegger partene ved lovgiving eller på annen måte å «treffe de tiltak som er nødvendige for å opprette et tilstrekkelig antall lett tilgjengelige mottakssenter for offer for voldtekt eller seksuell vold, der de kan få medisinsk og rettsmedisinsk undersøkning, krisehjelp og rådgiving.»

Mange opplever situasjonen sin som så vanskelig at de ikke oppsøker hjelpeapparatet. Utsatte klandrer ofte seg selv og ønsker å skjule det som har skjedd. Menn oppsøker i mindre grad enn kvinner hjelp etter et overgrep.

Voldtekt og overgrep mot personer med nedsatt funksjonsevne er underrapportert. I mange tilfeller befinner utsatte for seksuelle overgrep seg i en avhengighetssituasjon til overgriper. Funksjonsnedsettelse kan gjøre det vanskelig å oppsøke hjelpeapparatet. Det er viktig å påse at tjenestene er kjent og tilgjengelige for alle og at hjelpeapparatet har god kompetanse.

Personer med minoritetsbakgrunn oppsøker i mindre grad enn andre hjelpeapparatet etter en voldtekt. Manglende språkkunnskap, liten kunnskap om hjelpeapparatet og frykt for å bli møtt med sanksjoner fra familien og nettverk kan være blant årsakene til dette.

Det er viktig å legge til rette for bruk av tolk i hjelpetiltak, og at relevant informasjonsmateriell, inkludert nettbasert informasjon, oversettes til flere språk.

Barn, unge, kvinner og menn med innvandrerbakgrunn nås gjennom de samme kanalene som personer med majoritetsbakgrunn på skolen, gjennom helsesykepleier, lærere, rådgivere, gjennom fastlege og andre deler av helsevesenet. Ansatte i det offentlige tjenesteapparatet må imidlertid kjenne til hvilke utfordringer

som særlig knytter seg til innvandrerbefolkningen. Tiltak, tjenester og kommunikasjon må tilpasses i den utstrekning det er nødvendig.

Digitale informasjonstjenester

Digitale informasjonstjenester som omhandler seksualitet og overgrep er mange, og driftes av offentlige, private, ideelle og frivillige organisasjoner. I oppfølgingen av ungdomshelsestrategien #Ungdomshelse arbeider helsedirektoratet nå for å forenkle og koordinere digitale lavterskeltilbud.

Det er et mål å samle flere digitale informasjonstjenester på ett sted som i tillegg til helse dekker flere sektorer. Det å få svar på alt man lurer på via en felles plattform gjør det lettere å finne kvalitetssikret og relevant informasjon utarbeidet av fagpersoner.

Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Direktoratet for e-helse har derfor igangsatt DIGI-UNG, Digitale tjenester til barn og unge, et prosjekt for å samordne og videreutvikle digital informasjon og tjenester for ungdommer i alderen 13–20 år. Det er gjort et omfattende arbeid med å innhente erfaringer fra barn og unge om deres bruk av og behov for digitale tjenester.

I tillegg til å tilby barn og unge kvalitetssikret og relevant informasjon, jobbes det i DIGI-UNG-prosjektet med å finne løsninger for veiledning og digitale helsestjenester i tråd med barn og unges brukermønster – åpne utenfor skoletid, tilrettelagt for video og chat, tilgjengelig fra mobilen og med mulighet for anonymitet, med sikker innlogging for digitale, individuelle helsestjenester og med en sømløs overgang fra Ung.no.

Hjelpetilbud

Helsetjenestene har en rekke sentrale oppgaver i oppfølgingen av overgrepsutsatte. De foretar medisinsk diagnostikk og gir behandling, fører dokumentasjon på skader og utfører sporsikring. En helhetlig oppfølging av voldtektsutsatte handler også svært ofte om mer enn medisinsk behandling og rettsmedisinske undersøkelser. Mange kan ha behov for hjelp knyttet til psykiske reaksjoner både i akutfasen og i et lengre perspektiv. Riktig hjelp til rett tid kan bidra til å hindre eller redusere langvarige plager som kronisk posttraumatisk stresslidelse, angst og depresjoner, selvmordstanker, rusproblemer, spiseforstyrrelser og relasjonelle problemer. Det er derfor sentralt å sørge for at psykososial oppfølging er tilgjengelig for alle som har vært utsatt for voldtekt og seksuelle overgrep, og for at samarbeidet mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten er sømløst og solid.

Vi trenger mer informasjon om fornærmedes bruk av helsevesenet og hva som skal til for at flere kan nytte seg tjenestene på et tidligere tidspunkt slik at senskader kan forebygges.

DIXI Ressurssenter mot voldtekt og Sentrene mot incest og seksuelle overgrep

DIXI ressurscenter mot voldtekt er et lavterskeltilbud for voldtektsutsatte og deres pårørende. DIXI tilbyr individuelle samtaler og samtalegrupper for voldtatte og pårørende. Senteret sprer informasjon om senskader og skadefølger samt driver holdningsskapende arbeid. DIXI ligger i Oslo, men gir også rådgivning over telefon.

Sentrene mot incest og seksuelle overgrep (SMISOene) er et landsdekkende lavterskeltilbud for unge og voksne som har opplevd overgrep. Sentrene driver etter prinsippet om hjelp til selvhjelp for å bearbeide opplevelser, hendelser og traumer. Sentrene er et supplement til offentlige tjenester.

Se side 68 for mer informasjon om hjelpetilbud etter voldtekt

Det er etablert overgrepsmottak over hele landet som tilbyr medisinsk hjelp og rådgivning. Henvisning er ikke nødvendig og tilbudet er gratis. De yter hjelp uavhengig av om overgrepet anmeldes til politiet og uavhengig av hvor lenge det er siden overgrepet fant sted.

Overgrepsmottak

Overgrepsmottakene skal være en lavterskel helse-tjeneste som skal gi tilbud innenfor fysisk og psykisk helse, utføre rettsmedisinske prosedyrer og gi god dokumentasjon overfor rettsapparatet i tilfelle anmeldelse. Gjennom mottakene skal de utsatte få tverrfaglig hjelp på ett sted før eventuell videre henvisning til øvrig hjelpeapparat.

De regionale helseforetakene har fra 1. januar 2016 et *sørge for ansvar* for tilbud til voksne og barn utsatt for seksuelle overgrep, og har inngått avtaler om videreføring av robuste kommunale overgrepsmottak. De regionale helseforetakene rapporterte i 2018 at det er vaktberedskap i alle helseforetak/overgrepsmottak hele døgnet.

Det er etablert overgrepsmottak over hele landet som tilbyr medisinsk hjelp og rådgivning. Henvisning er ikke nødvendig og tilbudet er gratis. De yter hjelp uavhengig av om overgrepet anmeldes til politiet og uavhengig av hvor lenge det er siden overgrepet fant sted. Mottakene har åpent hele døgnet og tilbyr blant annet samtaler, medisinsk undersøkelse og hjelp til eventuelt å kontakte politi og bistandsadvokat.

Mottakene skal koordinere oppfølgingsarbeidet i kommunene og i spesialisthelsetjenesten på en helhetlig måte. Det er et potensial for et mer koordinert oppfølgingsarbeid, særlig med tanke på identifisering og behandling av senvirkninger hos voldtektsutsatte.

Det å kunne tilby oppfølging på samme sted i en kortere periode, kan være stabiliserende og avklarende med hensyn til om videre henvisning til mer langvarig oppfølging er nødvendig.

Alle mottak bør derfor ha tilgjengelig helsepersonell med nødvendig kompetanse på medisinsk og psykososial oppfølging ved overgrep. Muligheten for den helhetlige oppfølgingen starter i mottakene.

Helse- og omsorgsdepartementet har i sitt oppdrag til de regionale helseforetakene bedt om at tilbudet til barn og voksne utsatt for seksuelle overgrep «skal være faglig forsvarlig og ha et stabilt og kompetent personale og døgnerberedskap skal sikres. Det legges til grunn av tilbudet skal være lett tilgjengelig og ha en helhetlig tilnærming basert på pasientforløpstenkning. I organiseringen av tilbudet er det viktig å sikre et helhetlig forløp som omfatter hele kjeden – fra legevakt til sykehus.»

Nasjonalt kompetansesenter for legevaktsmedisin (Nklm) tilrår at alle overgrepsmottak må utvikle og tilby en grunnleggende medisinsk og psykososial oppfølging. Slik oppfølging kan være tilstrekkelig for mange pasienter, men for å sikre en mer helhetlig oppfølging av voldtekts ofre, er det behov for mer standardiserte oppfølgingsrutiner fra medisinsk undersøkelse og akutt kriseadvisning, til gratis rettshjelp, faglig oppfølging og behandling.

Siden 2016 har ansvaret for overgrepsmottak og behandling av voksne utsatt for seksuelle overgrep vært forankret i spesialisthelsetjenesten. De regionale helseforetakene arbeider med å bedre den rettsmedisinske kompetansen på ulike måter, blant annet gjennom nasjonale kurs i regi av Nasjonalt kompetansesenter for legevaktsmedisin og overføring av kompetanse fra ansatte med lang erfaring innen fagfeltet.

De regionale helseforetakene melder tilbake at samtlige overgrepsmottak har beredskapsvakt. Det framgår

at denne er organisert på ulike måter, men at det er tilgang på fagpersonell hele døgnet.

Den psykososiale oppfølgingen ivaretas ved alle overgrepsmottakene. Det framgår at det er noe ulik praksis i hvordan denne oppfølgingen ivaretas, men i de fleste overgrepsmottakene får alle pasienter tilbud om oppfølgingssamtale noen dager etter konsultasjon på overgrepsmottaket.

Tilbakemeldingen fra de regionale helseforetakene viser at det pågår et kontinuerlig arbeid for å bedre kvalitet og rettsmedisinsk kompetanse i overgrepsmottakene.

Sentrene mot incest og seksuelle overgrep

Sentrene mot incest og seksuelle overgrep (SMISO-ene) er et landsdekkende lavterskeltilbud for unge og voksne som har opplevd overgrep. Sentrene driver etter prinsippet om hjelp til selvhjelp for å bearbeide opplevelser, hendelser og traumer. De tilbyr ikke behandling, og er et supplement til, og ikke en erstatning for, offentlige tjenester. Mange sentre har også utadrettet virksomhet og tilbyr undervisning om seksuelle overgrep til ulike målgrupper.

NOVA har evaluert arbeidet ved sentrene mot incest og seksuelle overgrep (NOVA Rapport 16/2017). En hovedkonklusjon i evalueringen er at sentrene bør bestå som egne tiltak og som et supplement til de ordinære offentlige hjelpetiltakene. Den hjelpen de utsatte får i sentrene gis ikke andre steder, og brukerne verdsetter at det finnes et eget sted for de som er utsatt for incest og seksuelle overgrep. For mange er bare det å ta kontakt med et senter betydningsfullt for å komme videre etter det som har skjedd.

I evalueringen ser sentrene en økende brukergruppe av unge kvinner som er utsatt for ett seksuelt overgrep, som regel voldtekt. Disse har ofte kun behov for noen få individuelle samtaler for å «komme tilbake til sitt vanlige liv». Funn og anbefalinger i rapporten vil legges til grunn for videreutviklingen av tilbudet, inkludert tilbudet til voldtektsutsatte.

Krisesentrene

Krisesentrene er et kommunalt tilbud til personer som er utsatt for vold eller overgrep fra en partner, familie eller andre nærstående. Sentrene tilbyr beskyttelse, sikkerhet, råd og veiledning til kvinner, menn og barn. Man trenger ikke å være i akutt krise for å få hjelp. Bruk av dag-/samtaletilbudet har økt med 30 prosent ved sentrene siden krisesentertilbudet ble lovfestet i 2010. De regionale sentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-ene) tilbyr kompetansehevingstiltak til krisesentrene.

Krisesenterstatistikken for 2017 viser at 12 prosent av brukerne hadde vært utsatt for seksuell vold, som også kan omfatte voldtekt. Seksuell vold og voldtekt inngår ofte i et større voldsbilde. Mange som hadde vært utsatt for seksuell vold, hadde også vært utsatt for trusler, psykisk eller fysisk vold. Brukere med nedsatt funksjonsevne var noe oftere utsatt for seksuell vold enn øvrige beboere.

Ansatte ved krisesentrene oppgir at det å snakke om voldtekt og seksuelle overgrep kan være spesielt vanskelig og ekstra belastende for brukerne. Seksuell vold er ofte mer tabubelagt enn annen type vold og det tar ofte lenger tid før krisesenteransatte får kjennskap til denne volden. Mange opplever det som vanskelig å definere hendelsen(e) som voldtekt eller seksuelle overgrep dersom det har funnet sted i en

Støttesentre for kriminalitetsutsatte skal gi fornærmede psykososial støtte, oppfølging, informasjon og veiledning gjennom hele straffesakskjeden og skal løse brukerne til profesjonell hjelp – både i kommunalt og statlig tjenesteapparat.

nær relasjon. Dette kan det være særlig tabubelagt for kvinner med minoritetsbakgrunn å snakke om. Voldtekt og annen seksuell vold er derfor sannsynligvis underrapportert i krisesenterstatistikken.

En stor andel av krisesentrene har samarbeid med voldtekstmottak i enkeltsaker, men det tas kontakt med overgrepsmottak for kun 2–3 prosent av oppholdene. Dette kan tyde på at det er behov for bedre rutiner for kontakt med overgrepsmottak i oppfølging av den enkelte bruker.

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2019 bevilget midler til et pilotprosjekt for opprettelsen av en nasjonal hjelpetelefon for utsatte for vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Prosjektets hovedmål er å utvikle en gratis, døgnåpen, landsdekkende hjelpetelefon for personer utsatt for vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep. Prosjektet tar også sikte på å utvikle kompetansen til de som skal betjene telefonen. Krisesentersekretariatet skal drifte telefonen i samarbeid med et krisesenter. Prosjektet skal samarbeide med nettportalen «dinutvei.no».

Støttesentre for kriminalitetsutsatte

Politidirektoratet fikk i november 2016 i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet å opprette nye offeromsorgskontorer i hvert av landets tolv politidistrikter. De nye kontorene har fått navnet «Støttesentre for kriminalitetsutsatte». Sentrene skal gi fornærmede psykososial støtte, oppfølging, informasjon og veiledning gjennom hele straffesakskjeden og skal løse brukerne til profesjonell hjelp – både i kommunalt og statlig tjenesteapparat. Gjennom denne modellen skal ofre for kriminalitet i større grad enn tidligere få den nødvendige støtten som trengs for å stå i en straffesak til den er ferdig behandlet.

Halvparten av årsverkene, eller minst ett årsverk ved hvert kontor skal være tilknyttet det kommunale tjenesteapparatet. Støttesenteret finansieres over Justis- og beredskapsdepartementets del av statsbudsjettet.

Voldsoffererstatning

Alle som er påført en personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, kan ha krav på voldsoffererstatning fra staten. Det gjelder også de som er utsatt for voldtekt. Forholdet må i utgangspunktet være anmeldt til politiet og søkeren må ha krevd at erstatningskravet tas med i en eventuell straffesak mot skadevolderen. Ordningen gjelder innenfor Norges grenser, men personer bosatt i Norge på hendelsestidspunktet, kan tilkjennes voldsoffererstatning også for handlinger som har skjedd i utlandet når særlige grunner tilsier det. Kontoret for voldsoffererstatning avgjør søknader om voldsoffererstatning.

Overgrepsmottakene skal gjøres kjent i alle deler av befolkningen. Regjeringen vil derfor bidra til å spre lett tilgjengelig og flerspråklig informasjon om overgrepsmottakene.

Statens barnehus

Statens barnehus er etablert for å sikre at barn og andre særlig sårbare grupper som kan ha vært utsatt for vold og seksuelle overgrep, og hvor forholdet er anmeldt til politiet, får god og koordinert oppfølging. Barnehuset skal tilrettelegge for avhør og medisinske undersøkelser, tilby behandling og oppfølging, og ivareta koordinering av tverrfaglig og tverretattlig samhandling.

Særlig sårbare fornærmede, vitner og deres omsorgspersoner skal derfor bli møtt med høy faglig kompetanse i trygge og tilrettelagte omgivelser. Barnehuset samler involvert fagpersonell på ett sted, og bidrar til å redusere behovet for at den særlig sårbare må fortelle sin historie gjentatte ganger. Målsetningen er at instansene kan avklare og koordinere sine arbeidsoppgaver og samarbeide ut fra sitt mandat og lovverk.

Det er etablert til sammen elleve barnehus rundt om i landet; Bodø, Sandefjord Bergen, Hamar, Kristiansand, Trondheim, Tromsø, Oslo, Stavanger, Ålesund og Moss. I tillegg er det etablert tre underavdelinger, henholdsvis i Mosjøen, Førde og i Kirkenes.

Justis- og beredskapsdepartementet har igangsatt en evaluering av statens barnehus. Evalueringen skal omfatte alle sider av driften ved barnehusene, herunder effekter av endringene i straffeprosessloven fra 2. oktober 2015 om tilrettelagte avhør.

I 2019 er Statens barnehus styrket med 10 millioner kroner. Det er i tillegg bevilget 40 millioner kroner til styrking av etterforskning og avhør knyttet til vold og overgrep mot barn. Den totale bevilgningen til Statens barnehus er ca. 250 millioner kroner i 2019.

Barnevernet

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Det er foreldrene eller andre primære omsorgspersoner som har hovedansvaret for barnets oppvekst og omsorg, men barnevernstjenesten har et ansvar for å gripe inn når et barn ikke blir godt nok ivaretatt av sine foreldre eller andre primære omsorgspersoner. Barnevernstjenesten har derfor en sentral rolle for å beskytte barn mot å bli utsatt for voldtekt eller andre former for overgrep fra foreldrene eller andre omsorgspersoner. Det samme gjelder dersom foreldrene ikke beskytter barnet mot å bli utsatt for overgrep fra andre. Barnevernstjenesten vil også ha et ansvar for barnevernsfaglig oppfølging av saker der et barn utsetter andre barn for overgrep.

Barnevernstjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for barneverntiltak. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det enkelte barnets beste.

Dersom det foreligger mistanke om at et barn blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep, kan barnevernstjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller annet egnet sted for undersøkelse, og kan kreve bistand fra politiet dersom dette er påkrevet.

I forbindelse med en undersøkelsessak vil det ofte være nødvendig å innhente opplysninger fra andre instanser og tjenester. Andre offentlige myndigheter har opplysningsplikt til barnevernstjenesten både av eget tiltak («meldeplikt») og etter pålegg fra barnevernstjenesten. Meldeplikten gjelder blant annet

Både helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastleger og psykolog i kommunen er aktuelle kommunale tjenester som kan følge opp voldtektsutsatte over tid.

tilfeller der det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt. Plikten til å melde fra til barnevernstjenesten omfatter blant annet tilfeller der det er en begrunnet bekymring for at et barn er utsatt for voldtekt eller andre former for overgrep fra foreldre eller andre omsorgspersoner. Meldeplikten omfatter også tilfeller der foreldrene ikke beskytter barnet mot overgrep fra andre, samt tilfeller der et barn har vist alvorlige atferdsvansker i form av alvorlig kriminalitet. Den gjelder derfor der et barn har utsatt et annet barn for voldtekt.

Opplysningsplikten til barnevernet og barnevernstjenestens adgang til å foreta nødvendige undersøkelser innebærer at barnevernstjenesten har en særlig mulighet til å avdekke om et barn utsettes for vold eller overgrep. Videre har barnevernet myndighet til å iverksette de tiltak som er nødvendige for å beskytte barnet mot ytterligere overgrep og skal bidra til at barnet får den behandling av skader og traumer det eventuelt har behov for.

Barnevernstjenestens leder eller påtalemyndigheten kan treffe akuttvedtak dersom det er fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. Barnevernstjenesten kan også fremme sak for fylkesnemnda om omsorgsovertakelse dersom barnet blir utsatt for alvorlige overgrep i hjemmet eller det er andre alvorlige mangler ved omsorgen for barnet. Hvis barn har vist alvorlige atferdsvansker ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet, som for eksempel ved å utsette andre for seksuelle overgrep, kan barnet bli plassert på barnevernsinstitusjon for behandling.

Barnevernets samarbeid med andre tjenester

Barnevernstjenesten skal samarbeide med andre tjenester når det kan bidra til å løse barnevernstjenestens oppgaver. I saker der barn er utsatt for voldtekt eller andre former for overgrep, kan det være et stort behov for å samarbeide med blant annet politiet, kriminalomsorgen og helsetjenesten. Dersom barnevernstjenesten er involvert i saken, vil barnevernstjenestens tilgang til opplysninger og myndighet til å iverksette tiltak ofte tilsi at det er naturlig at barnevernstjenesten har en samordnende funksjon. I saker hvor barn trenger oppfølging og tiltak over tid, har de kommunale tjenestene plikt til å utarbeide individuell plan (IP). Dette vil også være aktuelt overfor barn som utsettes for eller utsetter andre for overgrep, og barn som har grenseoverskridende atferd.

Barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeidet i 2009 rutiner for å forebygge og håndtere mistanke om overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og unge i barnevernsinstitusjon og i fosterhjem. Rutinene beskriver ulike fremgangsmåter,

avhengig av om bekymringen gjelder fremferden til en ansatt, et annet barn eller en utenforstående.

Egen rutine for håndtering av mistanke om at ansatte har opptrådt grenseoverskridende mot barn/ungdom på barnevernsinstitusjon, omsorgssenter og sentre for foreldre og barn foreligger digitalt, og ble sist revidert i 2012.

Det er behov for en helhetlig gjennomgang og revidering av foreliggende rutiner på barnevernområdet. Det vil være aktuelt å se nærmere på bruk av kunnskap og virkemidler for å sikre god forebygging, håndtering og oppfølging av barn og unge i barnevernet hvor det foreligger bekymring om overgrep. Oppdatering av språk, utvidelse og kvalitetssikring av faglige anbefalinger og rettslige henvisninger, er nødvendig. Det er også behov for å gjøre materiellet tilgjengelig digitalt.

Behandlingstilbud i helsetjenesten etter akuttfasen

Vi vet at en svært liten andel av voldtektsutsatte oppsøker medisinsk hjelp rett etter en voldtekt, og at få anmelder overgrepet til politiet. Langt flere henvender seg til hjelpeapparatet i årene etter overgrepet for å få hjelp til psykiske og/eller somatiske helseproblemer, uavhengig av om overgrepet eller overgrepene er kjent for behandler.

Både helsestasjons- og skolehelsetjenesten, fastleger og psykolog i kommunen er aktuelle kommunale tjenester som kan følge opp voldtektsutsatte over tid. I statsbudsjettet for 2019 er det avsatt 205 mill. kroner til rekruttering av flere psykologer i kommunene.

Videre har mange kommuner etablert egne lavterskel samtaletilbud, slik som Rask psykisk helsehjelp, rettet mot personer med lettere og moderate former for angst og depresjon. Flere steder i landet har det også blitt etablert tverrfaglige oppsøkende team på tvers av kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten (ACT- eller FACT-team), som hjelper mennesker med alvorlig og langvarig psykisk helse- og rusproblematikk.

Vold og overgrep, herunder voldtekt, skal utredes og følges opp innenfor pakkeforløpene for psykisk helse og rus. Disse pakkeforløpene vil implementeres trinnvis fra høsten 2018. Pakkeforløpene skal sikre pasientene mer likeverdig og forutsigbar behandling og oppfølging, samt bidra til økt brukermedvirkning.

Traumefokusert kognitiv atferdsterapi (TF-CBT) er en kunnskapsbasert metode for traumebehandling i spesialisthelsetjenesten. Det finnes en metode rettet mot barn og unge og en annen rettet mot voksne. Det har gjennom flere år vært jobbet med kompetansespredning og utdanning av flere TF-CBT-terapeuter. Arbeidet pågår og vil videreføres for å sikre nødvendig kompetanse på traumerelaterte skader og tilstander i kommune- og spesialisthelsetjenesten.

Tiltak

Hjelpetilbud etter voldtekt

8

Overgrepsmottakene skal gjøres kjent i alle deler av befolkningen. Regjeringen vil derfor bidra til å spre lett tilgjengelig og flerspråklig informasjon om overgrepsmottakene.

Ansvarlig departement:
HOD

9

Utarbeide anbefalinger for kvalitet og innhold i tilbudet ved sentrene mot incest og seksuelle overgrep, herunder tilbudet til barn.

Ansvarlig departement:
BLD

10

Integrere kunnskap om voldtekt og seksuell vold i regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) sine eksisterende kompetansetiltak for krisesentrene. Dette skal omfatte kunnskap om mulige følgeskader, om hvordan snakke om slike hendelser, og om god oppfølging og vurdering av ulike hjelpebehov etter seksuell vold.

Ansvarlig departement:
BLD

11

Sørge for at Faglig veileder for innholdet i krisesentertilbudet også er rettet mot utsatte for voldtekt.

Ansvarlig departement:
BLD

12

Bidra til at sentrene mot incest og seksuelle overgrep, krisesentrene og overgrepsmottakene får god kunnskap om hverandres rolle, kompetanse og ansvar.

Ansvarlig departement:
BLD

13

Revidere rutineene for forebygging og håndtering av seksuelle overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og ungdommer under barnevernstjenestens omsorg.

Ansvarlig departement:
BLD

14

Statens sivilrettsforvaltning skal i 2019 avsette øremerkede ressurser til nedbygging av restanser ved Kontoret for voldsoffererstatning.

Ansvarlig departement:
JD

I statsbudsjettet for 2019 er det avsatt 205 mill. kroner til rekruttering av flere psykologer i kommunene. Videre har mange kommuner etablert egne lavterskel samtaletilbud, slik som Rask psykisk helsehjelp, rettet mot personer med lettere og moderate former for angst og depresjon.

INNSATSOMRÅDE 3

Oppfølging av gjernings- personene

Per i dag har vi begrenset kunnskap om hvem som begår voldtekt i Norge. Vi vet imidlertid at de fleste voldtektene begås av en person som kjenner den utsatte.

Voksne overgripere

Behandling i helsevesenet

Helsedirektoratet har fått i oppdrag å følge opp utviklingsarbeid knyttet til behandlingstilbudet til personer med seksuelt skadelig atferd (pedofili), i samarbeid med regionale helseforetak og aktuelle kompetansesentre.

Behandling av domfelte og innsatte

Behandlingstilbudet til innsatte i fengsel er i utgangspunktet et ansvar for helsetjenesten. I praksis er det utstrakt samarbeid mellom helsetjenesten og kriminalomsorgen for å gi tilbud om behandling i fengsel for personer dømt for seksuallovbrudd.

Det følger av Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon for 2019 at Helsedirektoratet, i samarbeid med de regionale helseforetakene og Kriminalomsorgen, skal etablere et landsdekkende behandlingstilbud for personer som er dømt for å ha utført seksuelle overgrep, etter modell av det pågående prosjektet utviklet av Helsedirektoratet, Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Fengselspsykiatrisk poliklinikk ved Oslo universitetssykehus, Kriminalomsorgen og Helse Sør-Øst RHF. Det er bevilget 19 millioner kroner til formålet i 2019.

Prosjektet har som mål å utvikle et helhetlig og sammenhengende behandlingstilbud til personer dømt for seksuallovbrudd, bidra til økt kunnskap og formidle erfaringer med den valgte behandlingstilnærmingen til relevante aktører og samarbeidspartnere (kriminalomsorgen, helsetjenesten i fengsel og spesialisthelsetjenesten). Målsettingen er å øke kunnskapen om dømte for seksuallovbrudd, identifisere de med forhøyet risiko for tilbakefall og derved utvikle forebyggende tiltak, herunder behandling. Helsedirektoratet er prosjekteier.

Behandlingsmodellen som prøves ut, retter seg mot personer med høy risiko for tilbakefall til samme type kriminalitet, og skal gi disse hjelp til å få kontroll over egen atferd. Kunnskapen fra prosjektet vil være svært viktig i det videre arbeidet med å utvikle behandlingstilbudet til denne gruppen. Prosjektet evalueres, og konklusjonene vil foreligge i 2019.

Barn og unge med seksuelt skadelig adferd

Helse Vest RHF er gitt i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å lede arbeidet med å styrke kompetansen og etablere behandlingstilbud i alle helse-regioner for barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd. Helse Vest samarbeider med de øvrige regionale helseforetakene om oppdraget. Arbeidet pågår.

Tiltak

Oppfølging av gjerningspersonene

15

De regionale helseforetakene skal styrke kompetansen og etablere et behandlingstilbud i alle helseregioner for barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd.

Ansvarlig departement:
HOD

16

Det skal etableres et landsdekkende behandlingstilbud til personer i fengsel dømt for seksuelle overgrep.

Ansvarlig departement:
HOD

INNSATSOMRÅDE 4

Etterforskning og behandling i rettsapparatet

Voldtektssaker skal etterforskes raskt og med strenge kvalitetskrav. I voldtektssaker oppnevnes en bistandsadvokat for å sikre den fornærmedes rettigheter under etterforskningen og domstolsbehandlingen. Samtidig skal fornærmede møtes av politi og hjelpeapparat, i trygghet om at anmeldelsen var riktig.

Oppklaringsprosenten
for voldtekt er 33 prosent.

33 %

Vurdere behovet for en samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd

Regjeringen mener at Straffeloven kapittel 26 om seksuallovbrudd gjennomgående fungerer godt og gir grunnlag for adekvate reaksjoner mot voldtekt og annen skadelig seksuell atferd. Det kan likevel være grunn til å vurdere behovet for en samlet gjennomgang av den strafferettslige reguleringen av seksuallovbruddene i lys av den sosiale og rettslige utviklingen. Det kan blant annet være grunn til å vurdere om definisjonen av voldtekt i Straffeloven § 291 bør endres for å sikre at tilfeller av ufrivillig seksuell omgang som i dag måtte falle utenfor definisjonen, men som er tilnærmet like straffverdige som tilfellene som i dag faller innenfor definisjonen, kan møtes med en adekvat reaksjon. I et samlet oversyn vil det også være naturlig å vurdere hvorvidt reglene om minstestraft og anvisningene på normalstraff fungerer tilfredsstillende.

I en samlet gjennomgang vil utformingen av voldtektsbestemmelsene måtte sees i sammenheng med de øvrige bestemmelsene i seksuallovbruddskapitlet for å sikre at gjerningsbeskrivelser og strafferammer står i et fornuftig forhold til hverandre. Det vil også være et siktemål med en gjennomgang å sørge for at kapitlet bygges opp på en måte som er så pedagogisk og oversiktlig som mulig.

Kvalitet i etterforskningen

Riksadvokaten har pålagt politiet å bruke etterforskningsplaner i voldtektssaker. Disse gir erfaringsmessig bedre styring, økt kvalitet og redusert behandlingstid. Politidirektoratet og Riksadvokaten har fastsatt et mål om gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker på 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet.

Politihøgskolen er den sentrale institusjonen for utdanning og kompetansebygging i norsk politi. Etterforskning av vold og seksuallovbrudd er ett av fem kriminalitetsområder som er prioritert i fagplanen innen etterforskning. Samtidig gir Politihøgskolen undervisning i tema «politiarbeid på stedet». Umiddelbar sporsikring og en korrekt gjennomført første samtale eller avhør av anmelderen er vesentlig. Politihøgskolen er i tillegg i gang med en omfattende satsing på etterforskning på videreutdanningsnivå, med fokus på kunnskap og metoder mot seksuelle overgrep.

Politireformen legger til rette for større og spesialiserte etterforskningsmiljøer. Spesialistkompetanse er viktig for å sikre høy kvalitet i voldtektssaker. I rammer og retningslinjer for de nye politidistriktene er det utarbeidet en egen beskrivelse for etterforskning av seksuallovbrudd. Organisatoriske tiltak og utnyttelse av ny teknologi er ledd i reformen som skal bidra til å øke kvaliteten i etterforskningen.

Politidirektoratet og Riksadvokatens handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet (2016) inneholder tiltak rettet mot alle kriminalitetstyper, men med særlig fokus på de alvorlige og prioriterte kriminalitetsområdene. Samtidig skal nærpelitireformen gi en handlekraftig og moderne politiorganisasjon, enda bedre til å forebygge og bekjempe kriminalitet. Færre og større distrikt gir oss mulighet til å etablere mer slagkraftige enheter med spisset kompetanse på voldtekt.

Planen inneholder en rekke tiltak som vil utvikle etterforskningsfaget og bidra til at etterforskningen fremover vil være kvalitativt bedre enn i dag. Innføring av politiarbeid på stedet vil bidra til at etterforskningen kommer raskt i gang.

Om det tosporede system

- Ansvaret for straffesaksbehandlingen på sentralt nivå er delt mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Riksadvokaten. Dette omtales som det tosporede system. Riksadvokaten har det overordnede ansvar for straffesaksbehandlingen, mens Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet har ansvar for resten av politiets virksomhet. Domstolene er uavhengige i sin dømmende virksomhet, og ingen kan gi domstolene instruks om hvordan de skal behandle en sak.
- Kongen i statsråd er øverste leder av påtalemyndigheten, deretter Riksadvokaten, statsadvokatene og politiet. Det er politiet og statsadvokatene som treffer de fleste av påtalemyndighetens beslutninger. Påtalemyndighetens oppgave er å lede etterforskningen av straffbare forhold og videre avgjøre om det skal reises tiltale eller ikke. Påtalemyndigheten kan også avgjøre en straffesak selv, gjennom påtaleunntatelse, overføring til konfliktrådsbehandling, forelegg eller henleggelse. Påtalemyndigheten opptrer videre som aktor når en straffesak er brakt inn for retten og gir ordre om at den eventuelle dommen skal fullbyrdes.
- I noen tilfeller henlegger påtalemyndigheten saken fordi bevisene mot den mistenkte ikke er gode nok. Saker kan også bli henlagt på grunn av manglende opplysninger om gjerningspersonen, foreldelse, at man finner at det ikke er skjedd noe straffbart, eller at siktede er under kriminell lavalder.

Det forventes at dette vil resultere i kortere saksbehandlingstid og høyere oppklaringsprosent. Rask og pålitelig informasjon fra fornærmede, mistenkte og vitner på åstedet, er helt avgjørende i initialfasen av en etterforskning. Det gjelder ikke minst i saker om vold i nære relasjoner og seksuallovbrudd.

Voldtekstsaksjonen ved Kripas ble etablert som fast seksjon i 2016. Seksjonen har etterretningsoppgaver for å avdekke serieovergrepere og har et særlig ansvar for kompetanseoverføring til politidistriktene.

Politidirektoratet gjennomførte i 2015 en evaluering av politiets arbeid med seksuelle overgrep. Funnene viste at nesten to tredeler av de gjennomgåtte sakene ble etterforsket med meget høy eller høy kvalitet og effektivitet. Etterforskningen i saker som prioriteres og oppklares, var jevnt over meget god. Etterforskningen i de øvrige sakene ble derimot vurdert å være av for lav kvalitet og effektivitet. De hyppigste manglene var lang saksbehandlingstid, ikke utførte etterforskningsskritt og lav kvalitet på skriftlig materiale.

På oppdrag fra Riksadvokaten gjennomførte statsadvokatene i 2016 en nasjonal kvalitetsundersøkelse av flere hundre voldtektssaker. Undersøkelsen viste at politiavhør ble gjennomført på en meget god måte. Resultatet tas til inntekt for at nyere forskning og kunnskapsstyrt utvikling i betydelig grad har endret måten avhør gjennomføres på. Undersøkelsen viste videre at politiet kan bli bedre til å sikre bevis i den første fasen av en etterforskning, særlig spor fra åsted, trafikk- og lokasjonsdata. Det ble dessuten påpekt at politiet bør ilegge besøksforbud oftere.

Justis- og helsemyndigheter i samarbeid

Analyse av sporsikringsprøver og toksikologiske prøver er tid- og ressurskrevende, og dessuten kostbart.

En rapport fra Politidirektoratet og Helsedirektoratet fra 2016 om utredning av ansvarsforhold rundt og finansiering av sporsikring og skadedokumentasjon i volds- og overgrepssaker, viser til at sporsikring og skadedokumentasjon for barn og voksne utsatt for seksuelle overgrep fra 2016 av, inngår i rammen til de regionale helseforetakene og finansieres som øvrige spesialisthelsetjenester. Det er likevel nødvendig å avklare ansvarsforhold og etablere endelig finansieringsmodell mellom politi og helseforetak for sporsikring i voldtektssaker. Det er også nødvendig å avklare hvordan beskrivelse og vurdering av funn skal formidles til rettsapparatet på best mulig måte.

Domstolene

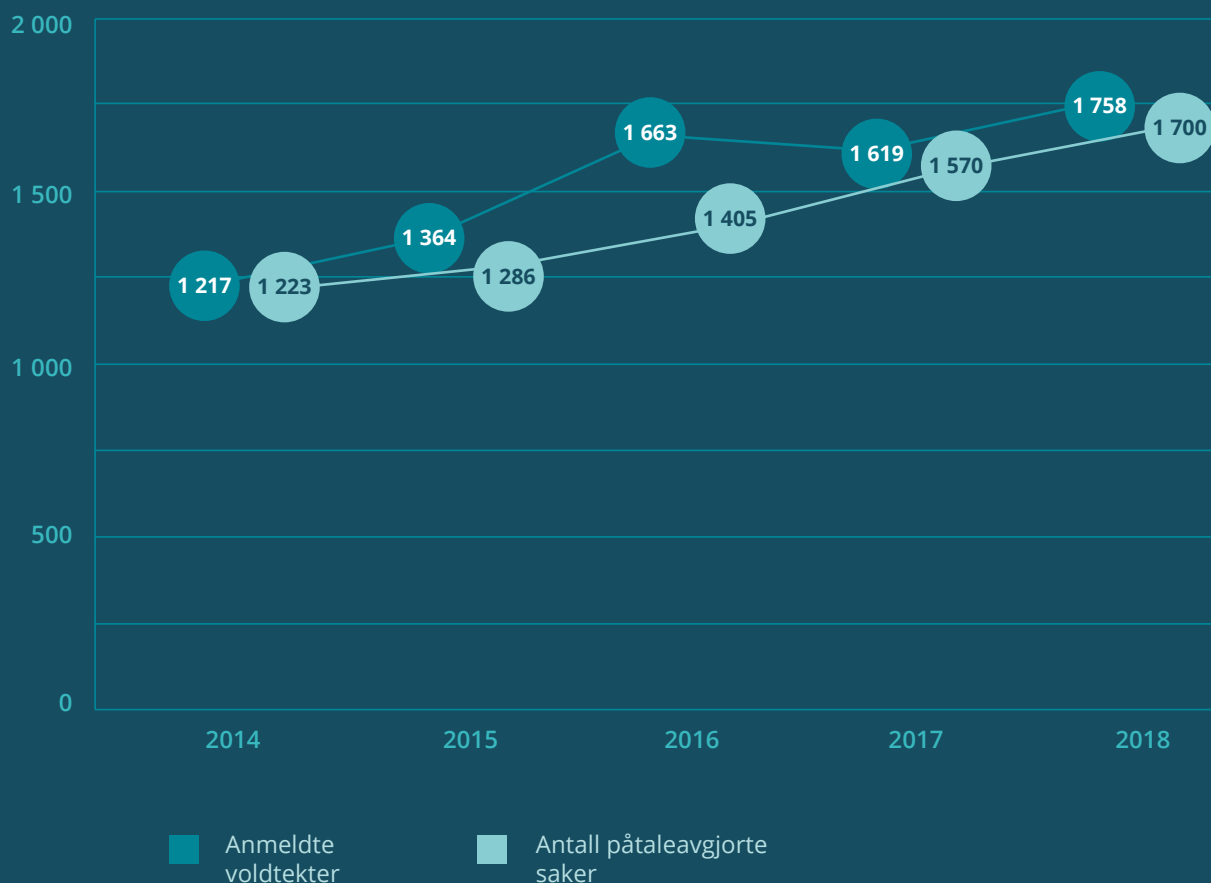
Domstoladministrasjonen har i den senere tid hatt fokus på hva oppdraget som meddommer innebærer. På nettsiden til domstolene i Norge (www.domstol.no) finnes praktisk og viktig informasjon, bl.a. publiserte artikler om meddommere og informasjon fra enkelte domstoler. Det er videre lenke til egen, dedikert nettside for meddommere. Det må understrekes at domstolene er uavhengige. Det tilligger Domstolsadministrasjonen selv å vurdere hvilke kompetansehevende tiltak som skal gjennomføres.

Aktor har ansvar for at enhver sak blir grundig og godt belyst. Påtalemyndigheten skal sørge for at rettens medlemmer er i stand til å fatte en riktig avgjørelse i saken, slik som det ellers er lagt opp til i norsk straffeprosess. Aktor skal ha god kunnskap om voldtekt.

Antall anmeldte voldtekter og påtaleavgjorte voldtektssaker

2014–2018

Kilde: Politidirektoratet

Tiltak

Etterforskning og behandling i rettsapparatet

- 17 Vurdere behovet for en samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Ansvarlig departement:

JD

- 18 Påtalemyndigheten vil i samarbeid med Politidirektoratet følge opp læringspunkter fra statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse av voldtektssaker og mishandling av nærstående.

Ansvarlig departement:

JD

- 19 Riksadvokaten vil i 2020 gjennomføre en ny undersøkelse av etterforskningskvaliteten i voldtektssaker, tilsvarende undersøkelsen fra 2016, for å belyse eventuelle endringer over tid.

Ansvarlig departement:

JD

- 20 Riksadvokaten vil som ledd i arbeidet med kvaliteten i etterforskningen og irrettføringen av straffesaker vie særskilt oppmerksomhet til saker som gjelder voldtekt.

Ansvarlig departement:

JD

- 21 Korte ned ventetid på sporsikringsprotokoller og analyser av databaseslag.

Ansvarlig departement:

HOD

- 22 Avklare ansvarsforhold og etablere endelig finansieringsmodell mellom politi og helseforetak for sporsikring i voldtektssaker.

Ansvarlig departement:

HOD og JD

- 23 Politiet skal sikres tilstrekkelig kompetanse til å kunne etterforske seksuallovbrudd med tilstrekkelig kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

- 24** Politiet skal gjennom instrukser sikre gode rutiner for å håndtere sakstypen med tilfredsstillende kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

- 25** Politiet skal gjennom rapportering gi en overordnet redegjørelse for straffesaksbehandlingen i politidistriktene, samtidig som sentrale og prioriterte straffesaksområder som seksuallovbrudd omtales særskilt. Rapporteringen skal følges opp av Politidirektoratet.

Ansvarlig departement:

JD

- 26** Politiet skal gjennom felles straffesaksinntak sikre at de riktige etterforsknings-skrittene blir foretatt i en tidlig fase.

Ansvarlig departement:

JD

- 27** Politiet skal foreta kvalitetssikring av saker under etterforskning og en saks-gjennomgang av avsluttet sak for å lære av erfaringer, avdekke feil og uønsket praksis og gjennom dette heve kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

- 28** Vurdere formelle krav til etterforskere som skal gjennomføre sentrale avhør i voldtektssaker.

Ansvarlig departement:

JD

INNSATSOMRÅDE 5:

Kunnskap og kompetanse

Den økte samfunnsmessige oppmerksomheten som rettes mot seksuell vold, samt satsingen på forebygging og kompetanseutvikling, bør ha parallell satsing på forskning. Selv om det forskes på seksuell vold, både ved NOVA i regi av Voldsprogrammet og ved NKVTS og noen andre miljøer, er det fortsatt behov for mer kunnskap.

Forskning kan bidra med viktige og kritiske perspektiver, og kan bidra til å øke samfunnets kollektive beredskap til å håndtere voldtekt og andre former for seksuell vold. Forskning inngår derfor som et viktig element i et utvidet perspektiv på forebygging samtidig som den er viktig for å utvikle et godt tjenestetilbud.

Det trengs mer kunnskap om utøvere av seksuell vold. Sett i lys av at utviklingen ser ut til å gå i retning av mer seksuell vold på digitale plattformer, er det spesielt viktig å forstå hva utøvere gjør på nettet og hvordan de tenker.

Forskning

NKVTS har fått i oppdrag av BLD å gjennomføre en omfangsundersøkelse om vold og overgrep mot barn og unge, blant annet voldtekt. Man skal også undersøke i hvilken grad de utsatte har søkt hjelp. Et representativt utvalg av barn og unge med minoritetsbakgrunn skal inngå i studien. Resultatene vil foreligge sommeren 2019. Det er et mål at slike omfangsundersøkelser kan gjennomføres jevnlig og dermed er egnet til å studere utvikling over tid. Det er også viktig å sikre utvalg som representerer mangfoldet i befolkningen, noe som kan kreve ekstra ressurser for å nå særlig sårbare grupper.

Det er behov for mer informasjon om voldtektsutsattes kontakt med helsevesenet og hva som skal til for at flere kan nyttiggjøre seg tjenestene på et tidligere tidspunkt slik at senskader i større grad kan forebygges.

Som en del av et forskningsprogram om vold i nære relasjoner gjennomfører NKVTS en studie med tittelen «Seksuelle krenkelser i nære relasjoner – utøverperspektivet». Hovedformålet med prosjektet er å skaffe ny kunnskap om seksuelle krenkelser i nære- eller bekjentskapsrelasjoner, med hovedvekt på utøverperspektiver og hendelsesbeskrivelser.

Også NOVA har fokus på seksuell vold i nære relasjoner i sin del av forskningsprogrammet om vold i nære relasjoner. Tittelen på prosjektet er: «Seksuell vold i nære relasjoner – defineringsprosesser og kulturelle logikker». Hensikten med dette prosjektet er å utforske seksuelle krenkelser og seksuell vold i ulike relasjoner og i ulike sosiale kontekster.

Det trengs mer kunnskap om utøvere av seksuell vold. Sett i lys av at utviklingen ser ut til å gå i retning av mer seksuell vold på digitale plattformer, er det spesielt viktig å forstå hva utøvere gjør på nettet og hvordan de tenker.

I en undersøkelse gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og Traumatisk stress (NKVTS) og Norges Blindforbund, oppgir 18 prosent av de synshemmede kvinnene at de har vært utsatt for seksuelle overgrep. Tall fra Statistisk sentralbyrå (2015) viser også at én av ti med nedsatt funksjonsevne sier de har vært utsatt for vold eller trusler, mens det kun er fire prosent i befolkningen generelt. Det er behov for mer forskning om personer med nedsatt funksjonsevne som særlig utsatte for seksuelle overgrep.

Det er en utfordring at de nasjonale omfangsundersøkelsene i liten grad fanger opp ulike minoritetsgrupper som kan være særlig risikoutsatte når det gjelder voldtekt. Det foreligger per i dag lite kunnskap om omfang av voldtekt når det gjelder etniske minoriteter (inkludert samer og nasjonale minoriteter), LHBTI-personer eller personer med nedsatt funksjonsevne. Når nye omfangsundersøkelser skal igangsettes, bør man derfor planlegge for at disse gruppene blir med i materialet.

Kompetanse i grunnutdanningen og førstelinjen

Kunnskap om voldtekt og kompetanse i å avdekke og bistå mennesker som har vært utsatt for voldtekt, er sentralt for å kunne yte hjelp. Flere profesjonsutdanninger innenfor fagområdene helse- og sosialfag gir

studentene grunnleggende innføring i temaer som berører dette. Denne grunnkompetansen bygges det videre på gjennom læring på de aktuelle arbeidsplassene.

I Meld. St. 13 (2011–2012) Utdanning for velferd. Samspill i praksis ble det lagt vekt på at vold og overgrep utgjør et betydelig samfunnsproblem, og at helse- og velferdstjenestene har behov for økt kunnskap om temaet. Som en oppfølging av meldingen lages det et nytt system for styring av læringsutbytte i de helse- og sosialfaglige grunnutdanningene. I dette systemet er det fastsatt en felles, overordnet rammeplan for alle de 19 grunnutdanningene. En av læringsutbyttebeskrivelsene i denne rammeplanen er: «Kandidaten har kunnskap om sosiale og helsemessige problemer inkludert omsorgssvikt, vold, overgrep, rus- og sosioøkonomiske problemer og kunne identifisere og følge opp mennesker med slike utfordringer. Kandidaten skal kunne sette inn nødvendige tiltak og/eller behandling, eller henvise videre ved behov.»

Høsten 2017 startet arbeidet med å utarbeide nasjonale retningslinjer for hver enkelt av grunnutdanningene innenfor helse- og sosialfag. Det er nedsatt programgrupper bestående av representanter fra tjenestene og utdanningene som utarbeider forslag til læringsutbyttebeskrivelser til de ulike utdanningene. Det gir et mer dynamisk system for å utvikle og oppdatere innholdet i utdanningene i tråd med ny kunnskap og faktiske behov. Det vil også bidra til en nasjonal

standard på utdanningene, slik at variasjonen mellom ulike utdanningsinstitusjoner reduseres.

I rammeplanene for lærerutdanningene er det presisert at kandidatene skal ha kunnskap om mobbing, vold og seksuelle overgrep, og kunne identifisere tegn på at barn/elever/unge har vært utsatt for vold og overgrep. På bakgrunn av faglige vurderinger skal kandidatene raskt kunne iverksette nødvendige tiltak, og etablere samarbeid med relevante faginstanser.

Det arbeides nå i universitets og høyskolesektoren for å videreutvikle samvirke mellom helsefag-, sosialfag-, politi- og lærerutdanning og spesialpedagogiske utdanninger på feltet vold og overgrep. Målet er at tjenestene og skolen skal snakke bedre sammen og i neste omgang gi et bedre tilbud til de som er utsatt. Studentene skal få bedre innsikt i hverandres ansvarsområder og kompetanse, allerede mens de er under utdanning.³⁾ Det er etablert en nettside,⁴⁾ med ressurser som alle utdanningsinstitusjoner kan ta i bruk i undervisningen. Universitetet i Sørøst-Norge (USN) oppdaterer og videreutvikler nettsiden.

Det er viktig at ansatte på krisesentre har kunnskap om sporsikring, dokumentasjon og behov for helsehjelp i akuttfasen etter en voldtekt. Det kan bli aktuelt å bistå fornærmede i en eventuell rettsak, og god dokumentasjon vil derfor være særdeles viktig. Alle ansatte skal til enhver tid vite hvordan de skal håndtere slike saker og raskt kunne sende brukeren videre til riktig instans, som et overgrepsmottak.

3) Som et ledd i dette arbeidet, arrangerte Kunnskapsdepartementet i 2017 sammen med andre departementer et seminar med temaet «Samvirke mellom grunnutdanning om arbeid mot vold og overgrep». Representanter for myndigheter og for utdanning i utvalgte regioner var representert.

4) <https://home.usn.no/web-kdprosjekt/>

Voldtekstsaksjonen ved Kripos skal bidra både til å heve kvaliteten på politiets etterforskning i voldtektsaker og til mer kunnskapsbasert politiarbeid. I perioden 2011–2017 har Kripos utarbeidet en årlig rapport som viser voldtektstall og omstendighetene rundt voldtekter i Norge. Slike oppdaterte analyser har gitt et godt grunnlag også for målrettede forebyggende tiltak.

Folkehelseinstituttet får i 2019 i oppdrag å utarbeide forslag til indikatorer om vold og overgrep som kan bli del av folkehelseprofilene som publiseres årlig. På sikt vil dette være et nyttig verktøy for kommunene som på denne måten kan følge med på utviklingen i egen kommune og sette inn tiltak hvis nødvendig.

Folkehelseprogrammet er en tiårig satsing. Programmet består av flere deler og skal bidra til å utvikle kommunenes langsiktige og systematiske folkehelsearbeid. Innenfor rammene av Folkehelseprogrammet skal ett fylke i 2019 få i oppdrag å vurdere og prøve ut særskilt hvordan arbeidet mot vold og overgrep kan utvikles og samkjøres med de andre nærliggende temaene i programmet.

Det er gjennomgående behov for mer kompetanse om vold og voldtekt i alle sektorer. Som ledd i oppfølgingen av Opptappingsplan mot vold og overgrep pågår det arbeid for å øke kompetansen i en rekke relevante tjenester. Regjeringen har også igangsatt et arbeid med en tverrsektoriell kompetansestrategi om vold og overgrep.

Det er behov for mer informasjon om voldtekts-
utsattes kontakt med helsevesenet og hva som skal
til for at flere kan nyttiggjøre seg tjenestene på et
tidligere tidspunkt slik at senskader kan forebygges.

Tiltak

Kunnskap og kompetanse

29

Sekretariatet for konfliktrådene (Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging) gis i oppdrag å samle eksempler på god praksis i forebygging av voldtekt og seksuelle overgrep i landets kommuner.

Ansvarlig departement:
JD

30

Regelmessige omfangsundersøkelser med oppdatert bilde av den faktiske situasjonen på feltet ut over anmeldelsesstatistikken.

Ansvarlig departement:
JD

31

Deling av kunnskap fra overgrepsmottakene om de overgrepsutsattes situasjon i tidlig fase.

Ansvarlig departement:
JD

32

Økt kunnskap om hvorvidt innvandrergupper sjeldnere oppsøker hjelp/anmelder voldtekt enn andre utsatte, og hvordan dette eventuelt har innvirket på deres liv.

Ansvarlig departement:
KD

33

Studenter i grunnutdanninger som gjelder helsefag, sosialfag, politi, lærer og spesialpedagog skallære å samvirke mot vold og overgrep allerede under utdanningen. Slik skal de få bedre innsikt i eget og andre yrkers ansvarsområder og roller, og bli bedre rustet til tverrfaglig samarbeid når de kommer ut i yrket. Universitetet i Sørøst-Norge, med støtte fra Kunnskapsdepartementet, bidrar på nasjonalt plan.

Ansvarlig departement:
KD

Samlet oversikt over tiltak

■ Innsatsområde 1: Målrettet forebygging

1. Forebygge voldtekt gjennom holdningsarbeid og målrettet innsats som særlig ansvarliggjør unge menn og deres respekt for egne og andres grenser. I dette oppdraget skal også konsekvensene av å bli politianmeldt for voldtekt komme klart fram.

Ansvarlig departement:

JD; BLD, KD og HOD

2. Det skal iverksettes kunnskapsbaserte, målrettede voldtektsforebyggende tiltak basert på det utfordringsbildet som gjør seg gjeldende lokalt.

Ansvarlig departement:

JD

3. Bidra til at gode modeller for forebygging av seksuelle overgrep gjøres kjent i alle landets kommuner, jf. Sortland kommunes modell «Æ e mæ».

Ansvarlig departement:

HOD

4. Styrke innholdet på ung.no om temaene grensesetting, kropp og seksualitet, kjønns-perspektivet og problemstillinger knyttet til bilder, digitale overgrep og trakassering, som en del av arbeidet med forebygging rettet mot ungdom.

Ansvarlig departement:

BLD

5. Gjennomgå innsendte spørsmål til ung.no. Målet er å identifisere kunnskapshull blant ungdom og få et tydeligere bilde av hvilken informasjon de etterspør blant annet når det gjelder voldtekt.

Ansvarlig departement:

BLD

6. Videreutvikle og spre bruken av nettressursen JegVet og oversette den til samiske språk.

Ansvarlig departement:

BLD

7. Økt kunnskap blant utenlandske prostituerte om rettigheter og tilgjengelige hjelpetiltak.

Ansvarlig departement:

JD

■ Innsatsområde 2: Hjelpetilbud etter voldtekt

8. Overgrepsmottakene skal gjøres kjent i alle deler av befolkningen. Regjeringen vil derfor bidra til å spre lett tilgjengelig og flerspråklig informasjon om overgrepsmottakene.

Ansvarlig departement:

HOD

9. Utarbeide anbefalinger for kvalitet og innhold i tilbudet ved sentrene mot incest og seksuelle overgrep, herunder tilbudet til barn.

Ansvarlig departement:

BLD

10. Integrere kunnskap om voldtekt og seksuell vold i regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging sine eksisterende kompetansetiltak for krisesentrene. Dette skal omfatte kunnskap om mulige følgeskader, om hvordan snakke om slike hendelser, og om god oppfølging og vurdering av ulike hjelpebehov etter seksuell vold.

Ansvarlig departement:

BLD

11. Sørge for at Faglig veileder for innholdet i krisesentertilbudet også er rettet mot utsatte for voldtekt.

Ansvarlig departement:

BLD

12. Bidra til at sentrene mot incest og seksuelle overgrep, krisesentrene og overgrepsmottakene får god kunnskap om hverandres rolle, kompetanse og ansvar.

Ansvarlig departement:

BLD

13. Revidere rutinene for forebygging og håndtering av seksuelle overgrep og grenseoverskridende atferd mot barn og ungdommer under barnevernstjenestens omsorg.

Ansvarlig departement:

BLD

14. Statens sivilrettsforvaltning skal i 2019 avsette øremerkede ressurser til nedbygging av restanser ved Kontoret for voldsoffererstatning.

Ansvarlig departement:

JD

■ Innsatsområde 3:

Oppfølging av gjerningspersonene

15. De regionale helseforetakene skal styrke kompetansen og etablere et behandlingstilbud i alle helseregioner for barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd.

Ansvarlig departement:

HOD

16. Det skal etableres et landsdekkende behandlingstilbud til personer i fengsel dømt for seksuelle overgrep.

Ansvarlig departement:

HOD

■ Innsatsområde 4:

Etterforskning og behandling i rettsapparat

17. Vurdere behovet for en samlet gjennomgang av straffelovens kapittel om seksuallovbrudd.

Ansvarlig departement:

JD

18. Påtalemyndigheten vil i samarbeid med Politidirektoratet følge opp læringspunkter fra statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse av voldtektssaker og mishandling av nærstående.

Ansvarlig departement:

JD

19. Riksadvokaten vil i 2020 gjennomføre en ny undersøkelse av etterforskningskvaliteten i voldtektssaker, tilsvarende undersøkelsen fra 2016, for å belyse eventuelle endringer over tid.

Ansvarlig departement:

JD

20. Riksadvokaten vil som ledd i arbeidet med kvaliteten i etterforskningen og iretteføringen av straffesaker vie særskilt oppmerksomhet til saker som gjelder voldtekt.

Ansvarlig departement:

JD

21. Korte ned ventetid på sporsikringsprotokoller og analyser av databaseslag.

Ansvarlig departement:

HOD

22. Avklare ansvarsforhold og etablere endelig finansieringsmodell mellom politi og helseforetak for sporsikring i voldtektssaker.

Ansvarlig departement:

HOD og JD

23. Politiet skal sikres tilstrekkelig kompetanse til å kunne etterforske seksuallovbrudd med tilstrekkelig kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

24. Politiet skal gjennom instrukser sikre gode rutiner for å håndtere sakstypen med tilfredsstillende kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

25. Politiet skal gjennom rapportering gi en overordnet redegjørelse for straffesaksbehandlingen i politidistriktene, samtidig som sentrale og prioriterte straffesaksområder som seksuallovbrudd omtales særskilt. Rapporteringen skal følges opp av Politidirektoratet.

Ansvarlig departement:

JD

26. Politiet skal gjennom felles straffesaksinntak sikre at de riktige etterforskingsskrittene blir foretatt i en tidlig fase.

Ansvarlig departement:

JD

27. Politiet skal foreta kvalitetssikring av saker under etterforskning og en saksgjennomgang av avsluttet sak for å lære av erfaringer, avdekke feil og uønsket praksis og gjennom dette heve kvalitet og effektivitet.

Ansvarlig departement:

JD

28. Vurdere formelle krav til etterforskere som skal gjennomføre sentrale avhør i voldtektssaker.

Ansvarlig departement:

JD

■ Innsatsområde 5:

Kunnskap og kompetanse

29. Sekretariatet for konfliktrådene (Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging) gis i oppdrag å samle eksempler på god praksis i forebygging av voldtekt og seksuelle overgrep i landets kommuner.

Ansvarlig departement:

JD

30. Regelmessige omfangsundersøkelser med oppdatert bilde av den faktiske situasjonen på feltet ut over anmeldelsesstatistikken.

Ansvarlig departement:

JD

31. Deling av kunnskap fra overgrepsmottakene om de overgrepsutsattes situasjon i tidlig fase.

Ansvarlig departement:

JD

32. Økt kunnskap om hvorvidt innvandrergupper sjeldnere oppsøker hjelp/anmelder voldtekt enn andre utsatte, og hvordan dette eventuelt har innvirket på deres liv.

Ansvarlig departement:

KD

33. Studenter i grunnutdanningen som gjelder helsefag, sosialfag, politi, lærer og spesialpedagog skal lære å samvirke mot vold og overgrep allerede under utdanningen. Slik skal de få bedre innsikt i eget og andre yrkers ansvarsområder og roller, og bli bedre rustet til tverrfaglig samarbeid når de kommer ut i yrket. Universitetet i Sørøst-Norge, med støtte fra Kunnskapsdepartementet, bidrar på nasjonalt plan.

Ansvarlig departement:

KD

Referanser

Referanser

- A** **Aakvaag**, H. F., Thoresen, S., Wentzel-Larsen, T., Dyb, G., Røysamb, E., & Olff, M. (2016). Broken and guilty since it happened: a population study of trauma-related shame and guilt after violence and sexual abuse. *J Affect Disord.*
- American Psychiatric Association.** (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®). Washington, DC: Author.
- B** **Basile**, K. C., & Smith, S. G. (2011). Sexual violence victimization of women: Prevalence, characteristics, and the role of public health and prevention. *American Journal of Lifestyle Medicine*, 5(5), 407-417.
- Blix**, I., & Brennen, T. (2011). Mental time travel after trauma: The specificity and temporal distribution of autobiographical memories and future-directed thoughts. *Memory*, 19(8), 956-967.
- Blix**, I., & Brennen, T. (2012). Retrieval-induced forgetting after trauma: A study with victims of sexual assault. *Cognition & emotion*, 26(2), 321-331.
- Blix**, I., Kanten, A. B., Birkeland, M. S., Solberg, Ø, Nissen, A., & Heir, T. (2016). Thinking About What Might Have Happened: Counterfactual Thinking and Post-traumatic Stress in Individuals Directly and Indirectly Exposed to the 2011 Oslo Bombing. *Applied Cognitive Psychology*, 30(6), 983-991.
- C** **Campbell**, R., Ahrens, C. E., Sefl, T., Wasco, S. M., & Barnes, H. E. (2001). Social Reactions to Rape Victims: Healing and Hurtful Effects on Psychological and Physical Health Outcomes. *Violence and Victims*, 16(3), 287-302.
- D** **Dahl**, S. (1993). Rape – a hazard to health. Oslo, Norway: Scandinavian University Press.
- DIXI** (2012): Rapport fra spørreundersøkelse om voldtekt. DIXI, Oslo.
- E** **Eggebo**, Helga, Elisabeth Stubberud og Henrik Karlstrøm (2018): Levekår blant skeive med minoritetsbakgrunn i Norge. NF rapport nr. 9/2018. Nordlandsforskning.
- Eggen**, Fjeld; Mølmo og Zachariassen (2014): Utviklingshemming og seksuelle overgrep.
- F** **Flatabø**, Monica (2017): En sånn jente Vigmostad Bjørke, Oslo.
- H** **Hagemann**, C. T., Nordbø, S. A., Myhre, A. K. O., K., & Schei, B. (2014). Sexually transmitted infections among women attending a Norwegian Sexual Assault Centre. *Sexually Transmitted Infections*, 90, 283-289. doi:<http://sti.bmj.com/content/90/4/283>.
- I** **Iyadurai**, L., Blackwell, S. E., Meiser-Stedman, R., Watson, P. C., Bonsall, M. B., Geddes, J. R., Holmes, E. A. (2017). Preventing intrusive memories after trauma via a brief intervention involving
- J** **Jenkins**, M. A., Langlais, P. J., Delis, D., & Cohen, R. (1998). Learning and memory in rape victims with posttraumatic stress disorder. *American Journal of Psychiatry*, 155(2), 278-279.
- K** **Kripos** (2018): Voldtektssituasjonen i Norge 2017. Kripos, Oslo.
- Kripos** (2017): Mindreårige anmeldt for voldtekt i 2016.

- M** **Mossige**, Svein & Lihong Huang (2010). The prevalence of sexual offences and abuse within a Norwegian youth population. *Norsk Epidemiologi*, 20(1), 53–62.
- Mossige**, Svein & Lihong Huang, L. (2017). Poly-victimization in a Norwegian adolescent population: Prevalence, social and psychological profile, and detrimental effects. *PloS one*, 12(12), e0189637.
- Mossige**, Svein & Kari Stefansen (red.). Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007–2015. NOVA Rapport 5/16.
- P** **Politidirektoratet** (2016): Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet. Oslo.
- Politidirektoratet** (2018): Kriminalitetsforebygging som politiets primærstrategi 2018-2020. Oslo.
- Politidirektoratet** (2019): STRASAK-rapporten 2018. Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling. Oslo.
- R** **Redd Barna** (2015). Den som er med på leken. Redd Barna. Oslo.
- Riksadvokaten** (2017). Statsadvokatenes kvalitetsundersøkelser 2016- voldtekt og mishandling av nærstående.
- S** **Skilbrei**, May- Len og Kari Stefansen (2019). Seksuell vold. En samfunnsvitenskapelig innføring. Cappelen Damm akademisk, Oslo.
- Smette**, Ingrid: «Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep» - Kvinners fortolkning av seksuelle overgrepserfaringer (2006). Tidsskrift for samfunnsforskning. 01/2006.
- Smette**, Ingrid, Kari Stefansen & Jane Dullum, J. (2017). Sentrene mot incest og seksuelle overgrep. En evaluering av sentrenes arbeid og rammevilkår. NOVA Rapport 16/17.
- Smette**, Ingrid, Kari Stefansen & Svein Mossige (2009): Responsible victims? Young people's conceptions of agency and responsibility in sexual situations involving underage girls. *Young*. 17(4):351-373.
- Statistisk sentralbyrå** (2018): NOS: Kriminalstatistikken. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet?de=Kriminalitet+og+rettsvesen>
- Stefansen**, Kari, Ingrid Smette & Dagmara Bossy (2014): Angrep på kjønnsfriheten: Unge jenters erfaringer med uønsket befalling. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 38(1):3-19.
- T** **Thoresen**, Siri og Ole Kristian Hjemdal (red.) (2014). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 1/2014.
- Ø** **Østby**, Lene & Kari Stefansen (2017). Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*. 13(3):201-220.

Hvor kan jeg få hjelp/informasjon?

Her følger en oversikt over viktige informasjonssider for skole og hjelpeapparat samt adresse til gode hjelpere for den som har vært utsatt for voldtekt.

www.politiet.no

www.politiet.no/rad/voldtekt-og-seksuelle-overgrep/utsatt-for-voldtekt-eller-seksuelt-overgrep

Råd fra politiet til den som har vært utsatt for voldtekt.

www.Dinutvei.no

Gir oversikt over hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. Portalen drifter også en spørsmål-svartjeneste hvor spørsmålsstilleren har mulighet til å stille spørsmål anonymt.

Portalens målgrupper er både utsatte, utøvere, pårørende og fagfolk. Deler av innholdet i portalen er oversatt til flere språk. Portalen driftes av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet.

www.bufdir.no

Bufdir har egne nettsider om vold og overgrep. Her finnes også en oversikt over ulike hjelpetilbud:

https://bufdir.no/vold/Krisesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/

www.dixi.no

DIXI Ressurssenter mot voldtekt er et lavterskeltilbud for deg som er utsatt for voldtekt, eller kjenner noen som er utsatt. Tilbudet er gratis, du trenger ikke henvisning og ansatte har taushetsplikt.

DIXI tilbyr: Enesamtaler for utsatte og pårørende; Samtalegruppe for utsatte og pårørende; Gratis advokathjelp; Telefon-, mail- og Skypesamtaler; Hjelp til kontakt med hjelpeapparatet; Tema- kvelder, foredrag og informasjon til øvrig hjelpeapparat og andre interesserte.

www.Ung.no

Er det offentlige informasjonskanal for ungdom med en spørsmål og svar tjeneste. Her får unge kvalitetssikret informasjon om alt fra skolevalg til juridiske rettigheter og spørsmål knyttet til kropp, helse, seksualitet og overgrep mv.

www.Foreldrehverdag.no

Er en nettressurs som hjelper deg å bli bedre kjent med barnet ditt og deg selv, og som handler om forholdet mellom dere. Et av temaene er grenser, som handler om å snakke med ungdom om sexpress og voldtekt.

www.Vernmotovergrep.no

Er en nettressurs rettet mot tjenesteytere, for å avdekke og håndtere seksuelle overgrep, herunder også voldtekt. Nettstedet er inndelt i to hovedtema: Seksuelle overgrep mot voksne personer med utviklingshemming og vold og overgrep mot barn og unge med funksjonsnedsettelse:

https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Retningslinjer_seksuelle_overgrep_utviklingshemmede/

https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Vern_mot_overgrep/Vold_og_overgrep_mot_barn_og_unge_med_funksjonsnedsettelse/

www.jegvet.no

Nettressursen JEG VET tilbyr ansatte i skoler og barnehager undervisningsopplegg tilpasset ulike alderstrinn om mobbing, seksuell vold og digitale krenkelser.

www.snakkemedbarn.no

SNAKKE er en kunnskaps- og øvingsportal for alle ansatte som møter barn i sin arbeidshverdag. Ansatte skal lære å samtale med barn om vanskelige temaer som vold og overgrep.

[«Hvor går grensa?»](#)

En brosjyre om festrelatert voldtekt som kan lastes ned eller bestilles gratis fra Bufdirs nettsider. Den har vært etterspurt av spesielt helsesøstre:

<https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002943>

Utgitt av:
Justis- og beredskapsdepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no

Publikasjonskode: G-0447 B
Design: Anagram Design
Foto: Getty Images
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
03/2019 – opplag 500

